

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEMİ ÇOCUKLARDA UYUM VE DAVRANIŞ
PROBLEMLERİYLE BAŞA ÇIKMADA AİLENİN ROLÜNÜN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE AKGÜL

ÇANAKKALE
HAZİRAN, 2020

T.C
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı

**Okul Öncesi Dönemi Çocuklarda Uyum Ve Davranış Problemleriyle
Başa Çıkmada Ailenin Rolünün Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi**

Özge AKGÜL
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Mehmet Kaan DEMİR

Çanakkale
Haziran, 2020

Taahhütname

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Dönemi Çocuklarda Uyum ve Davranış Problemleriyle Başa Çıkmada Ailenin Rolünün Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

30/06/2020

Özge AKGÜL

İmza

Ön Söz

Çocuk dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren ailesi onun en yakın çevresidir. Çocuğun gelişiminde en önemli faktör ailedir. Araştırmalara bakılırsa çocuğun kişilik gelişiminin %65'i 0-6 yaş aralığında gerçekleşmektedir. Bu süreçte çocuğa verilen ilgi, sevgi, eğitim ne kadar olumlu ise çocuğun gelişimi olumlu etkilenmekte fakat çocuk ailesi içerisinde yeteri kadar ilgi, sevgi görmüyorsa çocuğun gelişimi bir o kadar olumsuz etkilenmektedir. Aile içerisinde problemlili davranışlar fazla olduğu takdirde bu çocukların okul hayatı da olumsuz bir şekilde etkilenmekte bununla beraber uyum ve davranış problemleri daha sık görülmektedir. Bu sebeple ailelerin çocuklarına iyi bir rol model olmaları gerekmektedir ve çocuğun eğitim hayatı boyunca öğretmenleri ile işbirliği içerisinde çocuğun olumlu davranışları desteklenmelidir.

Bu araştırmanın ilk bölümünde yapılan çalışmanın problem durumu, araştırmanın ne amaç ile yapıldığı, araştırmanın önemi, sınırlılıkları ve varsayımlarına değinilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın konusu ile ilgili kuramsal görüş ve araştırmalara açıklama getirilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde yapılan araştırmanın modeli, araştırmanın kapsadığı evren, örneklem, verilerin toplanma süreci, toplanan verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde analizler doğrultusunda elde edilen bulgular ve yorumlara, beşinci bölümde ise çalışmanın sonuç, tartışma ve önerilerine açıklama getirilmiştir.

Tez çalışmamın her aşamasında yanımda olduğunu hissettiren, çok yoğun olduğu dönemlerde bile bana vakit ayıran, bilgilerini benimle paylaşıp bana yol gösteren, desteğini hep üzerimde hissettiğim değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet Kaan DEMİR' e, sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Lisans ve lisansüstü eğitim hayatım boyunca bana destek olan, eğitim hayatıma yön veren, kendisine ne zaman danışsam bilgisini, desteğini benden asla esirgemeyen, akademik

hayatım boyunca bilgisi ve kişiliği ile örnek alacağım çok değerli hocam Sayın Dr. Öğretim üyesi Haydar DURUKAN' a çok teşekkür ederim.

Lisans ve lisansüstü eğitim hayatımda değerli bilgileri ve yardımları ile bana her zaman destek olan Sayın Prof. Dr. Çavuş ŞAHİN' e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tüm hayatım boyunca yanımda olan, tez çalışma sürecimde varlığı ile bana güç veren, tezimi layığı ile bitirmeme vesile olan, en zor zamanlarımda hep yanımda olan canım anneme teşekkürlerimi sunarım.

Okuyup, yükselmemiz için sürekli çabalayan, beni eğitimim ile ilgili bütün konularda destekleyen, emeğini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim babama teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte beni sürekli motive eden, maddi ve manevi hep yanımda olan, bu zorlu süreci bitirmeme destek olan, beni her zaman cesaretlendiren, motive eden hayatımın anlamı sevgili eşim, hayat ortağım Yavuz AKGÜL' e çok teşekkür ederim.

Ve sevgili ikizlerim Beril'im, Benay'ım... Sizin varlığınız, sevginiz, gelecek kaygınız ile bitirdiğim bu tezimin size bütün hayatınız boyunca yol göstermesi dileğiyle... Size tüm hayatım boyunca verebileceğim, bırakabileceğim en güzel hediyeği bırakıyorum.

Benayıma,

Berilime... Sonsuz teşekkürler.

Çanakkale, 2020

Özge AKGÜL

Özet

Okul Öncesi Dönemi Çocuklarda Uyum ve Davranış Problemleriyle Başa Çıkmada

Ailenin Rolünün Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Bu çalışmada okul öncesi dönemi çocuklarda görülen uyum ve davranış problemlerinin ortaya çıkmasında ailenin rolünü öğretmen görüşleri doğrultusunda belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmanın evrenini Elazığ il merkezinde bağımsız anaokulu ve bünyesinde anasınıfları bulunduran devlet okullarında görev yapan ve en az beş yıl hizmet süresine sahip olan 40 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcılara araştırmacı tarafından geliştirilen ve 7 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme formlarından elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi yapılırken öncelikle ses kaydı yapılarak elde edilen veriler yazıya geçirilmiştir ve katılımcı öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3,...,Ö40 şeklinde kodlanmıştır. Bunun ardından toplanan veriler araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından birbirinden bağımsız şekilde önce kavramsallaştırılarak kodlara ulaşılmış, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre düzenlemeler yapılmış, verileri açıklayan temalar oluşturulmuş ve son olarak analiz sonucu elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

Araştırmada verilerin analizinden ulaşılan sonuçlara göre katılımcı öğretmenlerin en sık hırçın olma, anneye bağlılık, ağlama, paylaşımcı olmama, içe kapanıklık, tırnak yeme, altını ıslatma ve iştahsızlık gibi davranış problemleriyle karşılaştıkları; uyum ve davranış bozukluklarıyla mücadele sürecinde öğrenci ile konuşma, aile ile işbirliği, olumlu davranışı ödüllendirme, uzman görüşüne başvurma, sabırlı olma, güleryüzlü ve merhametli olma yöntemlerini izledikleri ve ailelerin çocuğa şiddet uygulama, mükemmeliyetçi olma, okula yönelik olumlu konuşmalar yapmama, fazla ilgi gösterme, aşırı koruyucu olma, ekonomik

durumlarının düşük olması, tutarsız anne-baba tutumu ve 0-2 yaş döneminde güvensiz bağlanma gibi davranışlarının çocuklarda uyum ve davranış problemlerinin ortaya çıkmasında etkili olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Öğretmenler ayrıca çocukların uyum ve davranış problemleriyle başa çıkma sürecinde öğretmen ile işbirliği içinde olmanın, ailenin kabullenmesinin ve tutarlı olma davranışlarının olumlu yönde etki gösterdiğini; ailenin çocuğun durumunu kabullenmemesi ve bilinçli olmamasının ise olumsuz yönde etki gösterdiğini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Uyum ve davranış problemi, ailenin rolü, okul öncesi öğretmeni.

Abstract

Assessment of the Role of the Adolescent in Relation to the Teachers' Views of the Adaptation and Behavior Problems in Preschool Period Children

In this study, it was aimed to determine the role of the family in the emergence of adaptation and behavior problems in preschool children in line with the opinions of the teachers. The universe of the study is composed of 40 preschool teachers who work in the independent kindergarten in Elazig city center and public schools with a kindergarten and have at least five years of service. A semi-structured interview form developed by the researcher and consisting of 7 questions was applied to the participants. Content analysis was used to analyze the data obtained from the interview forms. While analyzing the content, firstly, the data obtained by recording sound was written and the participant teachers were coded as Ö1, Ö2, Ö3,..., Ö40. After that, the collected data were first conceptualized by the researcher and a field expert independently from each other, the codes were reached, then arrangements were made according to the emerging concepts, the themes explaining the data were created, and finally the findings obtained from the analysis were evaluated.

According to the results obtained from the analysis of the data in the research, the participant teachers most frequently encountered behavioral problems such as being angry, attachment to the mother, crying, not being a sharer, introversion, eating nails, wetting and anorexia; In the process of struggling with adaptation and behavioral disorders, they talk with the student, cooperate with the family, reward positive behavior, resort to expert opinion, be patient, smiling and compassionate, and families use violence against the child, being perfectionist, not making positive speeches towards the school, showing excessive interest, It was found that their behaviors such as being overprotective, low economic status, inconsistent parental attitude, and insecure attachment in the age of 0-2 are effective in the emergence of

adaptation and behavioral problems in children. Teachers also stated that, in the process of coping with children's adaptation and behavioral problems, cooperating with the teacher, accepting the family and being consistent have positive effects; It was determined that the family did not accept the condition of the child and that they were not conscious had a negative effect.

Keywords: Problem of adaptation and behaviour, family role, pre-school teacher.

İçindekiler

Onay	i
Önsöz.....	ii
Özet	iv
Abstract	vi
İçindekiler.....	viii
Şekiller Listesi.....	xi
Bölüm I Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	6
Araştırmanın Önemi	6
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
Araştırmanın Varsayımları	9
Tanımlar.....	9
Bölüm II Araştırmanın Kuramsal Temeli	11
Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim	11
Okul Öncesi Dönemde Yaş Gruplarına Göre Sosyal Gelişim.....	11
Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişimi Etkileyen Faktörler	14
Yaş	14
Cinsiyet	14
Sosyo-Ekonomik Düzey	15
Doğum Sırası	15
Kardeş Sayısı	16
Eğitim Süresi.....	17
Çocuk Ruh Sağlığının Önemi.....	17

Okul Öncesi Dönemi Çocuklarda Ortaya Çıkabilen Davranış ve Uyum Problemleri	21
Korku ve Kaygılar	21
Okul Korkusu.....	23
Kıskançlık	24
Konuşma Bozukluğu.....	25
Tırnak Yeme	27
Parmak Emme	28
Enürezis (Alt Islatma) ve Enkoprezis (Dışkı Kaçırma)	28
Yalan Söyleme	31
Hırsızlık.....	31
Saldırganlık	32
Hiperaktivite ve Dikkat Eksikliği	33
İnatçılık	35
Okul Öncesi Dönemde Problem Davranışlar ve Aile.....	35
Okul Öncesi Dönemde Problem Davranışlar ve Öğretmenler	40
İlgili Araştırmalar	41
Bölüm III Yöntem	47
Araştırmanın Modeli.....	47
Çalışma Grubu.....	47
Veri Toplama Aracı	48
Verilerin Toplanması	49
Verilerin Analizi	49
Bölüm IV Bulgular.....	
Okul öncesi dönemi çocuklarda karşılaşılan uyum ve davranış problemleri	50
Öğretmenin En çok karşılaşılan uyum problemiyle başa çıkma yolları	52

Okul öncesi dönemi çocukların uyum problemlerinin ortaya çıkmasında ailenin rolü	54
Uyum ve davranış problemiyle başa çıkmada ailenin rolü	57
Uyum ve davranış problemi ortaya çıktığında ailenin tutumu.....	59
Uyum ve davranış probleminin yeniden çocukta oluşmaması için ailenin aldığı önlemler	62
Uyum ve davranış problemiyle başa çıkmada ebeveynlerin izlemesi gereken yollara ilişkin öğretmen görüşleri	64
Bölüm V Tartışma Sonuç ve Öneriler.....	67
Kaynaklar	78
Ekler.....	94
Ek-1: Uygulama İzin Formu.....	95
Ek-2: Öğretmen Görüş Formu.....	95

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa
Şekil 1.	Okul öncesi dönemi çocuklarda uyum ve davranış problemlerine ilişkin öğretmenler görüşleri diyagramı	50
Şekil 2.	Okul öncesi öğretmenleri çocuklarda karşılaşılan uyum problemleri diyagramı	52
Şekil 3.	Okul öncesi öğretmenleri çocuklarda uyum ve davranış probleminin oluşmasında ailenin rolü diyagramı.....	55
Şekil 4.	Okul öncesi öğretmenleri çocuklardaki uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü diyagramı	57
Şekil 5.	Çocuklarda uyum ve davranış probleminin ortaya çıkması halinde ailenin çocuğa karşı tutumuna ilişkin diyagram.....	60
Şekil 6.	Çocuklarda uyum ve davranış probleminin yeniden oluşmaması için ailenin aldığı önlemlere ilişkin diyagram	62
Şekil 7.	Ebeveynlerin uyum ve davranış problemi ile başa çıkmada izlemesi gereken yollara ilişkin diyagram	64

Bölüm I

Giriş

Problem Durumu

Çocukluk dönemi, bireylerin çok yönlü gelişimleri üzerinde etkili olan ilk yaşantılarını edindikleri dönem olmasının yanı sıra aynı zamanda ilerleyen dönemlerdeki yaşantılarının da temellerini oluşturması açısından önem arz etmektedir. Yalnızca yetişkinliğe hazırlık dönemi olarak nitelendirilemeyen çocukluk dönemi, başlı başına önem arz eden bir gelişim dönemidir. Bu bağlamda eğitim yalnızca gelecek yaşama hazırlık faaliyetleri olmasından daha ziyade aynı zamanda içerisinde bulunulan zamana yönelik gerçekleştirilen faaliyetler olarak da nitelendirilebilir. Bireylerin yaşam sürecinde doğru ve yanlışlarını yaşayarak öğrenmesi önemlidir. Bireylerin gelişim dönemlerinde geçirmeleri gereken yaşantıları yaşayamamaları, bu yaşantıların ilerleyen gelişim dönemlerinde ortaya çıkabilmesine neden olabilmektedir. Yetişkin bireylerin sahip olmaları gereken umut, sevinç, adalet, barış ve nezaket duygular çocuklarda da bulunması gereken özelliklerdir. Bireylerin gelişim dönemlerinde ortaya çıkan yaşanmamışlıklar şiddeti, tatmin edilemeyen yaşantılar da suçluluk duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda bireylerin gelişim dönemlerinin tümünde olduğu gibi okul öncesi dönemdeki yaşantılarının da uygun koşullarda ve iyi bir şekilde geçirilmesini sağlamanın, bireyin ilerleyen dönemlerdeki yaşantılarını olumlu geçirebilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Okul öncesi dönemde bulunan çocukların yaşantılarının kalitesi ve türleri çok yönlü kişilik gelişimi üzerinde hayati rol oynayan temel unsurlardan birini oluşturmaktadır (Ünsal, 2010: 1).

Bireyin ilk sosyal çevresini oluşturan aile ve ev ortamı, bireylerin edindiği ilk yaşantıları ve çok yönlü kişilik gelişimlerini etkilemesi açısından büyük önem taşımaktadır. Doğumdan itibaren başlayan öğrenme sürecinin ilk aşamaları ailede gerçekleşir. Bireyin yaşamının ilk yıllarında edindiği yaşantılar, bireyin ilerleyen dönemdeki davranışlarının temelini oluşturur. Çocukluk döneminde ortaya çıkan sorunlu davranışlar farklı yönleriyle birçok araştırmacı tarafından gerçekleştirilen çalışmaların konusu olmuştur ve araştırmacılar söz konusu problem davranışlara ilişkin farklı birtakım bakış açıları geliştirmişlerdir. Davranış problemleri, davranışçı bilim adamlarına göre hatalı davranışların şartlandırılması olarak nitelendirirken, biyolojik yaklaşımı savunan bilim adamları fiziksel rahatsızlıkların, psikanalitik yaklaşımı savunan bilim adamları ise bilinçaltı süreçlerin davranış problemlerinin temelini oluşturduğunu ifade etmişlerdir (Cüceloğlu, 2013).

Aile, erken çocukluk döneminde bulunan çocuğun sosyal becerileri edinmesinde rol oynayan en önemli kurumdur. Aile, çocuğun ilk sosyal tecrübelerini edindiği ortam olup, çocuğun buradaki yaşantıları davranışlarının şekillenmesinde büyük önem taşır. Ebeveynlerin çocuklarıyla olan etkileşimleri, çocuğun kişilik gelişimleri açısından önem arz etmektedir (Poyraz, 2003). Ebeveynlerin, okul öncesi dönemde bulunan çocuklarıyla etkileşimleri ve çocuklarına yönelik davranışları çocuğun kişisel gelişimi üzerinde doğrudan etkili olmakta ve ebeveynlerin bu dönemde çocuklarıyla olan ilişkileri, duygusal yakınlık düzeyleri, disiplin anlayışları ve çocukların sundukları bilişsel uyarı imkânları çocuğun kişilik gelişimi üzerinde olumlu yönde etki göstermektedir (Akçınar ve Baydar, 2018).

Bireylerin aile bireyleriyle olan iletişimleri, üyesi bulunduğu aile bireylerinin birbirleriyle olan etkileşimleri, ebeveyn tutumları, ebeveynlerin sergiledikleri davranışlar, ailenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumları çocuğun kalıtsal olarak sahip olduğu özellikleri geliştirebilmelerinde etkili olan temel unsurlardır. Bu alanda yapılan çalışmalar

ebeveynlerin çocuğun gelişimsel özelliklerine ilişkin bilgi sahibi olmalarının önemli olduğunu ifade etmektedir. Ebeveynlerin, çocuklarıyla etkili iletişim kurabilmeyi öğrenebilmelerine yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılması, çocuklarına yönelik uyumlu davranışlar sergilemesi açısından oldukça önemlidir (Tezel-Şahin, 2003).

Çocukların sosyal uyumunu etkileyen önemli hususlardan biri de çocuğun aile bireyleriyle olan etkileşimleridir. Anne ve babalar, çocuğun ilk rol modellerini oluşturmaktadırlar. Bilişsel, duygusal ve fiziksel olarak hızlı bir gelişim gösteren çocuklar, ebeveynlerinin davranışlarında meydana gelen değişimlerden doğrudan etkilenebilmektedirler. Çocuğuyla etkili bir iletişim kurabilen anne, çocuğun duygusal ve bilişsel gelişimine olumlu yönde katkı sağlayabilir. Bağlanma teorisi, bu bağlamda anne-çocuk ilişkisinin önemini ortaya koymaktadır (Ferreria vd., 2016). Ebeveynler, çocuklarına yönelik olumlu ortamlar oluşturarak onların sağlıklı bir duygusal ve sosyal gelişim süreci geçirebilmelerini sağlayabilirler.

Anneler, çocukların sosyal anlamda ilişki kurdukları ilk bireylerdir. Anne-çocuk etkileşimi, çocuğun ebeveynleriyle olan ilişkilerinin gelişmesinde etkili olan temel unsurlardan biridir. Anneleriyle etkileşimleri güçlü olan çocuklar, yaşantılarının ilerleyen dönemlerinde sosyal çevresinde bulunan diğer kişilerle sağlıklı ilişkiler kurabilirler (Kandır ve Alpan, 2008). Dünyada neredeyse tüm kültürlerde aile, çocuğun sosyal becerileri edindiği ilk ve en önemli kurumların başında gelmektedir. Fiziksel rahatsızlıkların ve diğer birtakım sorunların doğrudan etkilediği toplum sağlığı, yetişkinlerde olduğu kadar çocuklar üzerinde de doğrudan etkiye sahip olabilmektedir. Toplum sağlığı üzerinde olumsuz etkiye neden olan önemli sorunlardan biri olan psikolojik sorunlar son dönemlerde çocuklarda hiperaktivite, depresyon, saldırgan davranışlar, kaygı ve inatçılık gibi olumsuz davranışların görülme oranını artırmıştır (Kargı ve Erkan, 2004).

Ebeveyn ve çocukların birbirleriyle yeterli düzeyde iletişim kuramamaları çocuklarda davranış ve uyum problemlerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Kandır, 2000). Ebeveynler arasında görülen çatışmalar, ebeveynlerin boşanmaları, baba yokluğu, ilgisizlik, çocuğun aileden uzak kalması, stresli aile ortamı, anne veya babanın ya da her ikisinin evi terk etmesi, yoksulluk ve olumsuz anne-baba tutumları çocuklarda tırnak yeme, alt ıslatma, iştahsızlık, okula gitmeye isteksizlik, yalan söyleme, çalma ve inatçılık gibi davranış bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Sezer, 2006). Ebeveynlerde görülen ruhsal sorunlar, çocuğa yönelik ilgisiz ve sevgisiz tavırların sergilenmesi çocukların bilişsel ve duygusal gelişimlerini olumsuz yönde etkilemekte ve fiziksel rahatsızlıklar, anksiyete, depresyon, saldırganlık, korku, düşmanlık, hiperaktivite ve dikkat eksikliği gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Seki, 2014).

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik sergiledikleri koruyucu, mükemmeliyetçi, demokratik, duyarsız, otoriter, hükmedici, reddedici, ihmalci ve cezalandırıcı davranışları anne-baba tutumları olarak tanımlanmaktadır (Kulaksızoğlu, 2011). Olumlu ebeveyn tutumları sergileyen ebeveynlerin çocukları arkadaş canlısı, yardımsever, özgüveni yüksek, becerikli, sosyal çevresindeki bireylere ve olaylara duyarlı, yeterlilik duygusu kazanmış ve yüksek sosyal sorumluluk düzeyine sahip olma gibi kişilik özellikleri geliştirirken; olumsuz ebeveyn tutumları sergileyen ebeveynlerin çocukları ise düşük özgüven, bağımlı, çekingen, davranış ve uyum problemleri sergileme gibi kişilik özellikleri geliştirebilmektedirler (Yıldız ve Erci, 2011).

Farklı ebeveyn tutumları sergilenen ailelerde yetişen çocuklarda farklı kişilik özellikleri ve davranışlar gözlenebilmektedir. Özdenetime sahip olmayan, özgüven düzeyi düşük ve bağımlı bireylerin bu olumsuz kişilik özellikleri yaygın olarak olumsuz ebeveyn tutumlarından kaynaklanmaktadır. Aile başta olmak üzere sosyal çevrenin bireyin davranışları

üzerinde etkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, okul öncesi dönemi çocukların sergiledikleri uyumsuzluk ve davranış bozukluklarını anlamlandırabilmek ve bu davranışların kaynağını doğru bir şekilde tespit edebilmek için çocuğun incelenmesinin yanı sıra aynı zamanda sosyal çevresinin ve ailesinin incelenmesi de gerekmektedir (Yavuzer, 2011). Çocuklar içerisinde buldukları gelişim dönemlerinde sergiledikleri davranışların yanı sıra problemleri olarak nitelendirilen birtakım davranışları da sergileyebilmektedirler. Uyum bozukluklarının ve problemleri davranışların erken dönemde fark edilememesi ve bu problemin çözümüne yönelik gerekli tedbirlerin alınmaması bireylerde kalıcı davranışlara dönüşebilmesine neden olabilmektedir. Bu bağlamda çocukların davranışlarının takip edilmesi ve sergiledikleri problemleri davranışların belirlenerek çözüm yollarının aranması bu davranışların kalıcı davranışlara dönüşmemesi amacıyla alınabilecek önemli önlemlerden biridir (Şehirli, 2007).

Erken çocukluk dönemi kişilik gelişiminin önemli bir bölümünün tamamlandığı gelişim dönemi olup, bu dönemde birtakım sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan uyum ve davranış problemleri bireyin ilerleyen dönemlerde sosyal ilişkilerinde çeşitli sorunlar yaşamasına neden olabilecektir. Bu bağlamda erken dönemde ortaya çıkan davranış problemlerinin belirlenmesi ve bu problemlerin kaynağını belirleyerek çözümünün aranması bu davranışların bireylerde kalıcı hale gelmesinin önlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle çocuklarda uyum ve davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında etkili olan ebeveyn tutumlarının belirlenmesi bu davranışların ortaya çıkmasının engellenmesinde ve kalıcı davranışlara dönüşmesinin önlenmesinde büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda okul öncesi dönemde bulunan çocukların uyum ve davranış bozukluklarının giderilmesinde ailenin rolünün belirlenmesi bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada okul öncesi dönemi çocuklarda görülen uyum ve davranış problemlerinin neler olduğu, ailelerin çocuklarında gözledikleri uyum ve davranış bozuklukları karşısında nasıl bir yol izledikleri ve bu davranışların ortaya çıkmasında ailenin rolünün öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine göre şu soruların yanıtları aranmıştır:

1. Okul öncesi dönemi öğrencilerinde en çok karşılaşılan uyum ve davranış problemleri nelerdir?
2. Okul öncesi öğretmenleri en çok karşılaştığı uyum ve davranış problemleriyle nasıl başa çıkıyor?
3. Çocuklarda uyum ve davranış probleminin oluşmasında ailenin rolü nedir?
4. Çocuktaki uyum ve davranış problemiyle başa çıkmada ailenin rolü nedir?
5. Uyum ve davranış probleminin ortaya çıkması durumunda ailenin çocuğa karşı tutumu ne olmaktadır?
6. Çözümü yapılan uyum ve davranış problemlerinin yeniden çocukta oluşmaması için aileler ne gibi önlemler almaktadır?
7. Ebeveynler uyum ve davranış problemleri ile başa çıkabilmek için ne gibi yollar izlemelidir?

Araştırmanın Önemi

Bireylerin fiziksel, duygusal ve bilişsel gelişimi açısından önemli gelişim dönemlerinden biri olan erken çocukluk dönemi, ilerleyen dönemlerdeki gelişimsel özelliklerin temellerinin oluşturulduğu kritik dönemlerdendir. Erken çocukluk döneminde

bulunan bireylerin gelişimsel özelliklerine ilişkin bilgi sahibi olmaları ve çocuğun davranışlarını takip ederek olumsuz durumlarda gerekli önlemlerin alınması, uyum ve davranış bozukluklarının kalıcı davranışlar haline dönüşmesinin engellenebilmesi açısından büyük önem arz etmektedir (Şehirli, 2007). Okul öncesi dönem, çocuğun fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişimlerinin en hızlı olduğu dönem olup, bu dönemde ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenme düzeyleri ve onlara yönelik sergiledikleri tutumlar, çocukta uyum ve davranış bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Uyum ve davranış bozukluklarının bir kısmı çocuğun içerisinde bulunduğu gelişim döneminden kaynaklanan sorunlardır ve gelişim dönemi sonrasında bireyin bu davranışları sıklıkla tekrarlamaları halinde problem olarak nitelendirilirler (Neslitürk, 2013). Aile, çocuğun sağlıklı bir sosyal ve duygusal gelişim süreci geçirmelerinde etkili olan en önemli unsurlardan biridir. Ebeveynlerin kendi aralarındaki problemler, boşanma, anne ya da babanın evi terk etmesi, ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişim ve etkileşim düzeyleri, ebeveyn tutumu, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değerler çocukta ortaya çıkan uyum ve davranış bozukluklarının boyutu üzerinde etkili olabilmektedir. Ailelerin ebeveyn-çocuk iletişimi, problem çözme becerileri, çocuk eğitimi ve gelişimi gibi konulara ilişkin yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaları problem davranışlarla mücadelede büyük önem arz etmektedir (Kovacs, 2010). Bu çalışma okul öncesi dönemde ortaya çıkabilecek uyum ve davranış problemlerinin, bu problemlerin ortaya çıkmasında ve problemlili davranışlarla mücadelede ailenin rolünün ve çocuğun problemlili davranışlarına yönelik ailelerin tutumunun belirlenmesi açısından önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Okul öncesi dönemi çocuklarda görülen uyum ve davranış problemlerinin neler olduğu, ailelerin çocuklarında gözledikleri uyum ve davranış bozuklukları karşısında nasıl bir

yol izledikleri ve bu davranışların ortaya çıkmasında ailenin rolünün öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma;

1. Veri toplama aracı olarak kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla,

2. 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında Elazığ il merkezinde okul öncesi eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren bağımsız anaokulları ve ilköğretim okulları bünyesinde bulunan anasınıflarında görev yapan en az 5 yıl hizmet süresine sahip olan toplam 40 okul öncesi öğretmeniyle,

3. Görüşme formundan elde edilen verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlerle sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Varsayımları

Okul öncesi dönemi çocuklarda görülen uyum ve davranış problemlerinin neler olduğu, ailelerin çocuklarında gözledikleri uyum ve davranış bozuklukları karşısında nasıl bir yol izledikleri ve bu davranışların ortaya çıkmasında ailenin rolünün öğretmenlerin görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın varsayımları şunlardır:

1. Çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenleri yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara samimi ve doğru cevaplar vermiştir.

2. Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme formunda yer alan sorular okul öncesi dönemi çocuklarda görülen davranış ve uyum bozukluklarını, davranış ve uyum bozukluklarının ortaya çıkmasında ailenin rolünü ve ailenin bu durumla mücadelede izledikleri yöntemleri ve öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüşlerini etkili bir şekilde ölçebilmiştir.

Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim: Çocuğun doğumdan başlayan, ilköğretim yaşına kadar, devam eden ve çocukların gelişim özellikleri, farklılıkları ve yetenekleri belirleme, çocukların sağlıklı olarak fiziksel, duygusal, dil, sosyal ve zihinsel yönden gelişimlerini sağlayan, sağlıklı kişilik oluşumunun temellerinin atıldığı, yaratıcı yönlerinin belirlenip geliştirildiği, çocukların güven duygularının sağlandığı, ailenin ve öğretmenlerin etkin kılındığı sistemli bir eğitim dönemi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019).

Okul Öncesi Öğretmeni: MEB'e (2014) göre okul öncesi öğretmeni eğitim-öğretim faaliyetlerini kendilerine verilen sınıfta eğitim-öğretim programında yer alan esaslara dayanarak planlayan, uygulayan ve ders dışında da okulda olan eğitim-öğretim işlerine aktif

bir şekilde katılan ve bu konularda yönetmelikte belirtilen görevleri yerine getiren ve yerine getirmekle yükümlü olan kişidir.

Davranış Bozukluğu: Bireylerin toplum tarafından onaylanan sosyal normlara aykırı olan, kendisine ve sosyal çevresinde bulunan kişilere zarar veren, yeni davranışlar edinmesini engelleyen ve sosyal çevresinde bulunan kişiler tarafından dışlanmasına neden olan davranışlar sergilemesi davranış bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (Kanlıkılıçer, 2005).

Davranış ve Uyum Problemleri: Bireylerin gelişim dönemlerinde karşılaştıkları olağan problemleri çeşitli engeller neticesinde çözememesi nedeniyle, mevcut problemi ileriki gelişim dönemlerine ya da yaşlara ertelemesi durumunda ortaya çıkan duygusal ve devinimsel sorunlar davranış ve uyum problemleri olarak tanımlanmaktadır (Yurtbay ve Görker, 2004).

Davranış: Organizmanın uyarıcılara verdiği her türlü cevap ya da karşılık davranıştır. Yani, organizmanın her türlü etkinliğidir (TDK, 2019).

Uyum: Uyum, bireyin kendi istekleri ile içinde yaşadığı toplumun beklentileri arasında dengeli bir ilişki kurması ve bunu sürdürmesi olarak tanımlanabilir (TDK, 2019).

Bölüm II

Araştırmanın Kuramsal Temeli

Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim çocuğun zihinsel, fiziksel ve dil gelişiminden doğrudan etkilenen, bireyde benlik ve kişilik olgularının ortaya çıkmasında etkili olan ve içerisinde yaşadığı toplum tarafından kabul görmesini sağlayan becerileri edindiği bir süreçtir (Yağmurlu, 2015).

Toplumdaki diğer fertler tarafından kabul görmesini sağlayan sosyal becerileri ve eylemleri kazanabilen bireyler sosyal gelişim süreçlerini sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmektedirler. Bireylerin çocukluk döneminde edindikleri davranışlar, kişiliklerinin oluşmasını sağlamaktadır. Bireyin içerisinde bulunduğu sosyal çevrenin normları, tutumları, tepkileri ve davranışları bireylerin ilerideki yaşamını yönlendirebilecekleri davranışlar üzerinde etkili rol oynamaktadır (Orçan, 2008). Bu bağlamda okul öncesi dönemi çocuklarda ortaya çıkan uyum ve davranış bozukluklarının belirlenerek, ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların yürütülmesi çocuğun sağlıklı bir sosyal gelişim süreci geçirmesi açısından önem arz etmektedir.

Okul Öncesi Dönemde Yaş Gruplarına Göre Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim, insanoğlunun doğuştan getirdiği doğal bir güdü olup, ilk olarak bebeğin kendi vücudunu keşfetmesiyle başlar ve daha sonra sosyal çevresinde bulunan bireyleri fark ederek sosyal çevresiyle kurdukları etkileşimlerle sosyal gelişimini sürdürür (İnci, 2015). Yaş ve gelişim dönemlerine bağlı olarak bireyler, toplumsal beklentiler, arkadaş grubu, aile ve sosyal çevresinde bulunan diğer kişilerle kurduğu etkileşimler ve sergiledikleri davranışlar çerçevesinde sosyal gelişim süreci devam etmektedir. İnsanoğlunun bebeklik

döneminde anneleriyle kurdukları bağlanma ve kopma davranışları, bireylerin ilk sosyal davranışları olarak nitelendirilmektedir. Bebeklerin üçüncü aydan itibaren sosyal çevresinde bulunan bireylerin yüzlerini fark etmesi (Kasten, 2017) ve işitme duyusunun gelişimine bağlı olarak çevresindeki sesleri ayırt edebilmesi sosyalleşmenin ilk basamağını oluşturmaktadır (Yavuzer, 2011). Doğumdan sonraki 2-7. aylarda çevresinde bulunan tüm bireylere bağlılık geliştiren bebekler 8 ve 9. aylarda yalnızca kendisi için özel olan birine yönelik bağlılık geliştirir ve bu kişiden ayrılması durumunda ayrılık kaygısı yaşarlar. Bu aylarda bebekler ayrıca temel ihtiyaçlarını ifade edebilmek amacıyla ebeveynleriyle iletişim kurmaya çalışırlar. 10-13. aylar arasında taklit davranışları ortaya koyabilen bebekler, 1-2 yaşına geldiğinde basit oyunlar oynama, paylaşma ve kavga etme gibi davranışları sergileyebilmektedir (Ahmetoğlu, 2009; İnci, 2015).

Çocuklarda dil ve motor becerilerin gelişiminin hızlandığı iki yaş grubunda bağımsız hareket etme isteği ortaya çıkmakta ve sosyal ilişkileri temsilen nesnelere kullanabilmektedirler. Bu dönemde çocuklarda otoriteye boyun eğme, taklit, ilgi çekme, karşı koyma ve utanma gibi sosyal davranışların gelişimi ortaya çıkmaktadır. Farklı bir deyişle çocuk bu dönemde edilgen yapısından kurtularak çevresindeki bireylerle sosyal ilişkiler kurabilen etken bireyler haline dönüşmektedir. İki yaşındaki çocuk sosyal çevresiyle kurduğu ilişkilere bağlı olarak uyum davranışları geliştirmekte, başarıma hazzını yaşamak istemekte, kısıtlandığında sinirlenme, karşı çıkma ve inat etme gibi davranışlar sergileyebilmektedir (Orçan, 2008).

Özerklik ve güven duygusunun kazanıldığı üç yaş grubunda bulunan çocuklarda aile bireyleri dışındaki bireylere ilgi duyma ve basit grup etkinliklerine ve oyun faaliyetlerine katılmayı isteme gibi davranışlar ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde çocukta azalan benmerkezcilik duygusunun etkisiyle daha uyumlu, dengeli, arkadaşça ve olumlu yönde

istendik davranışlar sergilenmektedir. Ancak bu dönemde alma istekleri, verme isteklerine oranla daha fazla olması duygu karmaşası yaşamalarına, saldırgan davranışlar sergilemelerine ve kavgaya etme eğiliminin artmasına neden olabilmektedir (Orçan, 2008; Altinköprü, 2015).

Dört yaş grubunda yer alan çocuklar genellikle işbirliği gerektiren ve sözel etkileşimi artıran oyunları tercih etmekte ve küçük gruplarla oynanan oyunları tercih etmektedirler. Bu dönemde çocuklarda paylaşma, kurallara uyma, basit organizasyonlarda rol alma ve sırasını bekleme gibi sosyal davranışlar gelişmeye başlamaktadır. Çocuklar bu dönemde genellikle sosyal çevresi tarafından kabul görülen davranışları sergilemeye gayret etse de, isteklerinin engellenmesi durumunda alay etme, farklı isimlendirmeler kullanarak sözel saldırılarda bulunma, tehdit etme ve uygun olmayan içeriklere sahip üsluplar kullanma gibi olumsuz davranışlar sergileyebilmektedirler (İnci, 2015; Yavuzer, 2011).

Sosyal becerilerin iyi düzeyde geliştiği yaş grubu olan beş yaş grubunda yer alan çocuklar işbirliği yapma, sorumluluk alma, sabretme ve uzlaşma davranışlarını sergileyebilmektedirler. İç denetimleri sayesinde duygu ve davranışlarını kontrol edebilen bu çocuklar aynı zamanda korumacı, paylaşımcı, duyarlı ve işbirlikçi davranışların hakim olduğu arkadaşlık ilişkileri kurabilmektedirler. Beş yaş grubunda yer alan çocuklar sahip oldukları bu özellikleri sayesinde sosyal anlamda uyumlu davranışlar sergilemeye eğilimlidirler (Altinköprü 2015; Yavuzer, 2011).

Sosyal ilişkilerde daha aktif ve istekli olan altı yaş grubunda yer alan çocuklar, amaçlı, coşkulu ve işbirlikli eylemlerde yer alma konusunda isteklidirler. Bu bireyler zaman zaman kararsız ve düşünceli bir kişiliğe bürünebilmekte ve kendi başına hareket etme isteği ve akranlarıyla rekabette bulunmaları, sözlü tartışma ve kavga etme gibi birtakım olumsuz davranışlar sergileyebilmelerine neden olabilmektedir (İnci, 2015; Yavuzer, 2011).

Okul Öncesi Dönemde Sosyal Gelişimi Etkileyen Faktörler

Cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik durum, doğum sırası, kardeş sayısı, teknoloji ve ebeveyn tutumları gibi unsurlar çocuğun sosyal gelişim sürecinde doğrudan etkili olan unsurlardır (Ahmetoğlu, 2009). Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde çocuğun sosyal gelişimi üzerinde etkili olan unsurlar incelenmiştir.

Yaş

Gelişimin bütünsel bir yapıya sahip olduğu düşünüldüğünde çocuğun duyuşsal, bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişiminin sosyal gelişiminde doğrudan etkili olduğu söylenebilir (Cüceloğlu, 2013). Çocuğun bilişsel, duyuşsal ve fiziksel gelişimine paralel olarak çocuğun sosyal çevresinde yer alan akranları ve yetişkinleriyle kurmuş olduğu ilişkiler şekillenmektedir. Bireyin ilk altı yılını kapsayan çocukluk döneminde her yaş grubunda farklı davranışlar sergilediği göz önünde bulundurulduğunda, yaş unsurunun çocuğun sosyal gelişimi üzerinde önemli düzeyde etkili olduğu söylenebilir.

Cinsiyet

İki yaşında cinsiyet ayrımını fark eden çocuk üç yaşına geldiğinde cinsiyetin değişmez ve kalıcı bir özelliği olduğunu öğrenir ve cinsiyetine uygun beklenti ve davranışları geliştirerek cinsel kimliğini benimser (Hortaçsu, 2012).

Sosyal gelişim sürecinin cinsiyet olgusuna bağlı olarak farklılaştığına yönelik farklı birtakım görüşlerin yanı sıra (Avcıoğlu, 2005) toplumsal cinsiyet rolleri ve çevresel koşulların etkisiyle değişiklik gösteren ebeveyn tutumlarının da çocuğun sosyal gelişim sürecinde biçimlendirici rol oynadığı (Pembecioğlu, 2006), bununla beraber genetik faktörlerin

erkeklerde saldırganlık davranışının ortaya çıkmasında etkili olduğu ifade edilmektedir (Trawick ve Smith, 2013).

Cinsiyet unsurunun sosyal davranışlar üzerindeki etkisine bakıldığında; kız çocuklarının erkek çocuklara oranla sosyal uyum düzeylerinin daha yüksek olduğu (Sarı, 2007), daha fazla sosyal beceriye sahip oldukları (Krischener ve Tomasello, 2010), daha düşük oranda saldırganlık davranışları sergiledikleri (Ay, 2017) ve işbirlikli davranışlar gerektiren ortamlara daha fazla katılım gösterdikleri (Dinç, 2002) literatürde yer alan çalışmalarda ifade edilmiştir.

Sosyo-Ekonomik Düzey

Ailenin sosyo-ekonomik durumu çocuğun davranışlarını ve kişilik gelişimini doğrudan etkileyebilmektedir (Bacanlı, 2017). Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde yetişen çocuklar uyumsuz, saldırgan, umutsuz ve sosyal ortamlardan izole davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu bağlamda düşük sosyo-ekonomik durumun çocuğun kişilik gelişimi ve sosyal gelişimi üzerinde olumsuz etkiye neden olduğu söylenebilir (Tümkiye, Aybek ve Çelik, 2010).

Doğum Sırası

Aynı ailenin üyesi bulunan çocukların fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimlerinin ailenin kaçınıcı bireyi olduğundan etkilendiği literatürde yer alan çalışmalarda ifade edilmektedir. Bu araştırmalarda ailenin ilk çocuklarının uyumlu davranışlar sergiledikleri, otokontrol düzeylerinin yüksek olduğu, başarısızlıktan korkan ve endişe düzeyi yüksek bireyler oldukları ifade edilirken ailenin son çocuklarının ise başarıma isteklerinin daha fazla olduğu ve daha iyimser tutuma sahip bireyler oldukları ifade edilmektedir (Bacanlı, 2017).

Farklı bir araştırmada ise ailenin ilk çocuklarının kardeşler arası ilişkilerinde liderlik özelliklerinin ön plana çıktığı ve daha baskın bir karakter sergiledikleri ifade edilirken; ikinci ve diğer çocukların ise itaatkâr özelliklerinin ön plana çıktığı belirlenmiştir (Mc Gillicuddy, De-Lisi ve Ann, 1993).

Kardeş Sayısı

Çocuğun hayatında rakip, arkadaş ve rol model gibi farklı birtakım rolleri üstlenen kardeşler, çocuğun ilk sosyal ilişkilerini yaşadığı bireylerden olması nedeniyle bireyin sosyal ilişkilerinin ve davranışlarının şekillenmesinde etkili rol oynamaktadır (Lavoie, 2002).

Okul öncesi dönemde sosyal ilişkilerin büyük ölçüde küçük kardeş üzerinden yürütüldüğü süreçte küçük kardeşin gelişim alanlarındaki ilerlemelere bağlı olarak büyük kardeş ona yol gösteren ve faaliyetlerinde işbirliği yapabileceği etkili bir arkadaş rolünü üstlenmektedir (Kılıçaslan, 2001).

Çocuğun sosyalleşme sürecinde ilk sosyalleşme aracı, oyun arkadaşı ve ebeveynlerine yönelik işbirliği yaptığı önemli bir müttefik rolünü üstlenen kardeşlerin (Köyceğiz, 2018), birbirleriyle olan iletişimleri ve etkileşimleri sosyal, bilişsel ve ahlaki gelişimleri üzerinde önemli rol oynamaktadır. Yaşamsal dönemlere göre farklılık gösteren kardeşlik ilişkileri, insan yaşantısının her döneminde etkili olan önemli bir unsurdur (Kılıçaslan, 2001).

Genellikle fedakârlık, koruma ve sevgi duygularının hakim olduğu kardeşler arası ilişkide ortaya çıkabilen direktme, kıskançlık ve saldırganlık gibi birtakım olumsuz davranışlar kardeşlik ilişkilerinin uzun ömürlü olamamasına neden olabilmektedir (Köyceğiz, 2018). Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları, iletişim ve etkileşim düzeyleri ve çocuğun

karakteristik özellikleri kardeşlik ilişkilerinin niteliğinin belirlenmesinde etkili olmaktadır (Tarkoçin, 2014).

Eğitim Süresi

Okul öncesi eğitim kurumları, uygun fiziksel ve duygusal şartlar hazırlayarak çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyebilmekte, sağlıklı bir kişilik geliştirebilme, yaratıcılık ve sosyal duyarlılık düzeylerini artırmaya yönelik eğitsel faaliyetleri yürüten sosyal kurumlardır (Bayraktar, 2016).

Okul öncesi eğitim kurumları oyun ve çeşitli sosyal aktivitelerle çocukların işbirliği yapma, duygu ve düşüncelerini paylaşma, karar verme, grup çalışmaları yapma, işbirliği yapma, akran değerlendirme ve öz değerlendirme gibi birtakım sosyal becerilerin gelişmesini sağlamaktadır (Logue, 2007). Okul öncesi kurumlar çocukların bir araya gelmesini sağlayarak kabul görme, güçlü ve zayıf yönlerini bilme, becerilerini fark etme ve dışlanma gibi birtakım sosyal deneyimleri edinmelerini sağlayabilmektedir (Bayraktar, 2016). Bu açıdan çocukların okul öncesi eğitime başlama yaşları önemli bir değişken haline gelmektedir.

Çocuk Ruh Sağlığının Önemi

Toplumda yaygın olan çocukların her türlü korku ve kaygılardan uzak olduğu düşüncesinin yapılan gözlemler neticesinde yanlış bir düşünce olduğu anlaşılmış, yapılan çalışmalar yoksunluk, korku, bunalım ve tedirginliklerin çocukluk döneminde de ortaya çıkabileceğini göstermiştir. Genellikle çocukluk döneminde yaşanan acıların bilinçaltına itilmesi nedeniyle yetişkinler çocukluk dönemlerini en mutlu dönemleri olarak hatırlamaktadırlar (Baş ve Şimay, 2013).

Ailelerin çocuklarıyla etkili bir iletişim kurabilmeleri, çocuğun gelecek yaşantısı açısından olumlu bir zeminin hazırlanmasını sağlamış olur. Ebeveynler ve diğer aile üyelerinin çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim ve etkileşim kurabilmeleri gelecekte mutlu bir yaşam kurabilmelerinin temelini oluşturmakta ve geleceğin mutlu insanların yetişmesini sağlayabilmektedir (Yörükoğlu, 2011).

Çocuk yaşam sürecinde değişen bir çevre içerisinde bulunabilmekte ve çocuk bu süreçte değişen çevre koşullarına uyum sağlamakta zorlanabilmektedir. Çocuğun içerisinde bulunduğu sosyal çevre, doğuştan getirilen güdeleri ve doğal eğilimleri baskılamaktadır. Çocuğun doğal eğilimlerinin ve güdülerinin baskılanması çocuk tarafından reddedilir ve bu durum birtakım çatışmaların ortaya çıkmasına neden olur. Bu durum sonucunda ortaya çıkabilen rüya, korku, kabus, yemek bozuklukları, uykuda konuşma ve kıskançlık gibi olumsuz davranışlar çocuklarda karşılaşılabilen zorluklardandır. Çocuklardaki uyum bozuklukları ve gelişme problemlerinin göstergesi olan bu bozuklukların ele alınarak değerlendirilmesi ve bu olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olan engellerin belirlenerek gerekli tedbirlerin alınması çocuğun sağlıklı bir kişilik gelişimi süreci geçirmesini sağlayabilmektedir (Yörükoğlu, 2011). Çocuklarda bu bozuklukların ortaya çıkmasında etkili olan nedenlerin tam olarak bilinmemesine rağmen birçok unsurun bu durumun ortaya çıkmasında etkili olduğu ifade edilmiştir. Çocuğun gelişim sürecinde ortaya çıkan engelleme ve zorlamalar sonucunda çocuğun gerileme mekanizması geliştirmesi bu durumu açıklamak amacıyla ileri sürülen görüşlerden biridir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000).

Çocuk yaşam sürecinde karşılaştığı problemleri çözerek ve engelleri aşarak sağlıklı bir kişilik geliştirebilmektedir. Bu süreçte edindiği yeni beceriler ve yeteneklerle içerisinde bulunduğu sosyal ortama uyum sağlamaktadır. Çocuk yaşantısında karşılaştığı her problemin ve engelin üstesinden geldikçe ruhsal gücü artmakta, bir başka deyişle olgunlaşarak özerk bir

birey haline gelebilmektedir (Baş ve Şimay, 2013). Çocuğun karşılaştığı fiziksel ve ruhsal problemleri çözmemesi ve bu durumu anlatmaması halinde iç çatışmalar ortaya çıkmakta ve bu durum bireyin problem davranışları sergilemesine neden olabilmektedir (Gültekin, 2006).

Kompleks bir varlık olan insanın yeme, içme, barınma gibi birtakım fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra aynı zamanda ruhsal gereksinimleri de bulunmaktadır. Bu gereksinimlerin karşılanma düzeyi bireyin davranışlarının şekillenmesinde etkili olmaktadır. Çocuğun fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarının ve içgüdülerinin karşılanamaması durumunda çocukta kırgınlık ve gerginlik durumları ortaya çıkabilmektedir. Bireyin gelişim sürecinde temel gereksinimlerinin sürekli karşılanmaması kişilik gelişimi sürecini olumsuz yönde etkileyerek çocuğun geleceğinde derin izler oluşmasına neden olabilmektedir. Çocuğun ruhsal gereksinimlerinden olan sevgi ve saygıdan mahrum bırakılması, ihmal edilmesi, özgüvenini geliştirebilecek ve çevresine güven duyabileceği ortamların oluşturulmaması halinde ruhsal gelişimi sarsılabilir (Yörükoğlu, 2011).

Çocuğun sağlıklı bir ruhsal gelişim sağlayabilmesi açısından temel gereksinimlerinin karşılanması ve etkili eğitim yöntemleriyle dürtülerinin boşaltılmasına yönelik ortamların sağlanması büyük önem arz etmektedir (Geçtan, 1997). Yetişkinleri baz alarak yapılan ruh sağlığı tanımlamaları çoğu durumlarda çocuklar için de geçerli olup, çocuğun hızlı bir gelişme ve değişme süreci geçirmesi bakımından çocuklara yönelik yapılan ruh sağlığı tanımlamaları kullanılan birtakım kriterler açısından farklılaşabilmektedir (Baş ve Şimay, 2013). Çocuğun gelişim dönemlerine bağlı olarak ortaya çıkan ruhsal özellikleri, çocuğa yönelik yapılacak ruhsal tanımlamalarda göz önünde bulundurulmalıdır. Erken çocukluk dönemi başta olmak üzere çocuğun ruhsal özelliklerini yetişkinlerden ayıran birtakım özellikler bulunmaktadır. Korunmaya ve bakıma muhtaç olan çocuklar güçsüz varlıklar olup, temel gereksinimlerinin karşılanması açısından anne ve babalarına bağımlıdırlar. Değişken bir

duygu durumuna sahip olan çocuklarda ani duygu değişimleri gözlenebilmektedir. Üzgünken aniden mutlu olma, ağlarken aniden gülebilde gibi durumlar çocuklarda hızlı duygu değişiminin bir göstergesidir (Çetintaş, 2015). Dil gelişimi sürecini tamamlayamamaları nedeniyle çocuklar duygularını ve rahatsızlıklarını daha çok eylemleriyle anlatmaya çalışırlar. Canlı ve cansız varlıkları birbirinden ayırt edemeyen, oyuncaklarının ve çevresindeki eşyalarının kendileri gibi canlı bir varlık olduğunu düşünen çocuklar, aynı zamanda sanal ile gerçeği de ayırt etmekte zorlanabilirler. Bu nedenle çocuklar gece uykularında gördükleri birtakım olayları gerçekte yaşamış gibi algılayabilmektedirler. Gerçeği değerlendirme becerileri gelişmemiş olan çocuklar, bu sebepten dolayı korkularını ve kaygılarını abartarak yaşayabilmektedirler. Çocukların dışarı çıkan annelerinin bir daha geri dönmeyeceğini düşünmeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Baş ve Şimay, 2013).

Gelişim sürecinde çok farklı problemlerle karşı karşıya kalabilen çocuklar, ebeveynlerinin desteği ile birçoğu gelişim dönemlerine özgü problemler olan sorunları kolaylıkla çözebilmektedir. Ancak ebeveynlerin bu sorunları göz ardı etmeleri ya da bu problemler karşısında hatalı tutum sergilemeleri kolaylıkla çözülebilecek bu problemlerin kompleks bir yapı kazanarak çözümünün güçleşmesine neden olabilmektedir. Erken çocukluk döneminde arkadaşlarıyla sosyal ilişkiler kuramayan ve oyun oynama gereksinimi karşılanamayan çocuklar, okul döneminde grup oyunlarına katılmakta güçlükler yaşayabilmektedir. Bu durum çocuğun akranlarına oranla daha düşük düzeyde olgunluğa erişmesine neden olabilir. Çocuk bir önceki dönemde çözemediği problemlerle uğraşması, çocuğun oyun oynamasına engelleyebilmektedir (Baş ve Şimay, 2013).

Okul Öncesi Dönemi Çocuklarda Ortaya Çıkabilen Davranış ve Uyum Problemleri

Korku ve Kaygılar

Bireylerin açık ya da gizli tehlikelere yönelik gösterdiği tepkiler korku olarak tanımlanmaktadır. Çocukluk döneminde yaygın olarak karşılaşılan duygulardan biri de korkudur. Bireylerin ne olduğuna ilişkin henüz bir fikir sahibi olamadıkları ve tam olarak kavrayamadıkları olay, olgu ya da durumlara yönelik tepkiler korku olarak nitelendirilmektedir. Çocuklarda herhangi bir olay, olgu ya da duruma yönelik aşırı düzeyde olmayan korkular doğal durumlardır (Yavuzer, 2011).

İnsanların çevresel kaynaklı tehlikelere yönelik gösterdikleri doğal tepkiler olan korku duygusunun belli bir düzeyde olması gerekli ve dinamik bir duygudur. Ancak yüksek düzeyde ortaya çıkan korku duygusu bireylerin yaşantısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Gültekin, 2006). Bireylerin tehlikelerden korunmaya yönelik gösterdiği içgüdüsel tepkisi korku duygusudur. Korku duygusu, bireylerin bilişsel, duygusal ve sosyal davranışlarını etkili bir biçimde devam ettirebilmesi açısından önem arz etmektedir. Örneğin bireyin kaza yapmaktan korkması trafik kurallarına uymasını sağlayarak trafikte güvenli bir şekilde ilerlemesini sağlayabilir. Korku duygusunun olumlu sonuçlar ortaya çıkarabilmesi için belli bir düzeyde olması gerekmektedir. Korku duygusunun normalden fazla düzeyde olması bir rahatsızlığın işareti olabilmektedir (Saygı, 2011).

Çocukluk döneminde görülen korku duygusunun birey için uyarıcı rolü üstlenmesi açısından önemli olduğu psikologlar tarafından ifade edilmektedir. Ancak çocuklarda görülen korku duygusunun aşırıya kaçması durumunda ruhsal problemler ortaya çıkabilmektedir. Korku duygusunun çocuğun hayatını sınırlayacak boyutlara ulaşması ve yaşamını olumsuz

yönde etkilemesi durumunda, bu durumun sebebinin araştırılması ve gerekmesi halinde psikolojik destek alması önemlidir (Akçınar ve Baydar, 2018).

Çocuklarda genellikle 3-6 yaşları arasında ortaya çıkan korku duygusu (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2005), bu dönemdeki çocuklarda yoğun olarak görülmekte ancak kısa sürede büyük bir bölümü yok olmaktadır. Yapılan araştırmalar yoğun korkuları olan okul öncesi dönemdeki çocuklarda bir süre sonra nevroitik bozuklukların ortaya çıkması ve ergenlik döneminde ise kaygı ve depresyon durumlarının ortaya çıkma ihtimalinin yüksek olduğu tespit edilmiştir (Şehirli, 2007).

Çocukların yetişkinlerine bağımlı olmaları, deneyimsiz olmaları, fiziksel olarak güçsüz olmaları ve tehlikelerle başa çıkabilme konusunda yetersiz olmaları gibi durumlar korkulara açık olmasına neden olabilmektedir. Çocukların tanımadığı kişi ya da nesnelere karşılaşması, karanlık ortamlar, yalnız kalma, şiddetli sesler ve hayvanlar çocuklarda korku duygusunun ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir (Yavuzer, 2011).

Korku duygusu çocuklarda birinci yaşın sonlarından itibaren artış göstermekte ve yabancı kişi ya da nesnelere bu dönemdeki en büyük korku kaynağını oluşturmaktadır (Bayhan ve Artan, 2012). Bu dönemde çocuklarda görülen ebeveynlerinden ayrılma ve banyo yapma korkuları normal olarak karşılanabilir korkulardır (Uyanık Balat vd., 2008).

Çocuklar 2-3 yaş dönemlerinde elektrikli süpürge, sifon, gök gürültüsü ve şiddetli seslerden korkabilmektedirler. Bu dönemde karşılaşılan olumsuz olaylar ve yaşantılar, çocuklarda yeni korkuların gelişmesine neden olabilmektedir. Ancak bu korkuların büyük bir bölümü içerisinde buldukları yaş dönemlerinin sonunda azalmakta ya da tamamen ortadan kalkmaktadır. Hırsız, dilenci, öcü, polis ve karanlık korkuları 3-4 yaş çocuklarında ortaya çıkan yeni korkular olup, bu dönemde çocuklar için ebeveynlerinden ayrılmak tedirginlik yaratan bir durum olmaktadır (Akman vd., 2011). Bu yaş döneminin sonlarında çocuklarda

firtına, karanlık, hayali canavarlar ve hayvanlardan korkma davranışları gözlenebilmektedir (Yavuzer, 2011).

Duygusal olarak daha dengeli olan beş yaş grubundaki çocuklar, bazen kaybolma ve karanlık korkusu yaşayabilmektedirler. Çocuklar bu dönemde kendilerinde korku uyandıran durumla yüzleşmekten kaçınabilmektedirler. Ebeveynlerin bu dönemde çocuklarının yanında olarak onlara yalnız olmadığını hissettirmeleri bu korkuyla başa çıkabilmelerinde etkili olabilmektedir (Canbolat, 2017). Çocukların korku duygularında altı yaşından sonra kısmen bir azalma görülse de hortlak, cadı ve hayalet korkuları ortaya çıkabilmektedir. Çocuk bu dönemde yatağının altında biri olduğunu düşünerek yatağında yalnız yatmaktan kaçınabilirler (Gültekin, 2006).

Okul Korkusu

Çocuğun endişeye kapılarak okula gitmeye gönülsüz olmaları ya da okula gitmekten kaçınmaları okul korkusu olarak nitelendirilmektedir (Yavuzer, 2011). Okul korkusu çocuklarda yaygın olarak görülen korkuların başında gelmektedir. Okula gitmekten kaçınma şeklinde ortaya çıkan okul korkusu daha çok okul öncesi dönemde görülen bir korku durumudur. Okul korkusu genellikle okulların başlama sürecinde ya da ara tatillerden sonra ortaya çıkabilmektedir. Çocuğun annelerinden ayrılmak istememeleri okul korkusunun temel sebebini oluşturmaktadır (Barbaroğlu, 2011). Ayrılma korkusu çocukta olduğu gibi bazen annelerde de görülebilmektedir. Anne bazen aşırı koruyucu tutum geliştirerek çocuğu sürekli göz hapsinde tutabilmekte ve çocuğun bazı eylemleri kendi başına yapmasına izin veremeyebilmektedir. Bu durum çocuğun düşük özgüvene sahip olmasına ve sosyal çevresine uyum sağlayamamasına neden olabilmektedir (Tilbe, 2015).

Okul korkusuyla mücadele sürecinde ebeveynlerin çocuklarını okuldan uzak tutmaları, çocuğun okuldan daha fazla soğumasına ve okula gitmeme isteğinin güçlenmesine neden olabilmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin soğukkanlı davranabilmeleri okul korkusunun yenilmesinde etkili olabilmektedir (Kılınç, 2016). Küçük yaşlarda okul korkusunun yenilememesi de ileriki yıllardaki eğitim hayatını etkileyebilecek hususlardan birisidir.

Kıskançlık

Çocukların, ebeveynlerinin kendilerine olan sevgi, ilgi ve şefkatlerinin üçüncü şahıslara yöneldiğini düşünmesi durumunda ortaya çıkan kıskançlık duygusu, onların üzüntüye kapılmalarına ve bu duruma tepki göstermelerine neden olabilmektedir. Çocuklarda kıskançlık duygusu yaygın olarak ebeveynlerine ve kardeşlerine yönelik olarak ortaya çıkmaktadır (Saygı, 2011). Kıskançlık duygusu çocukların sosyal çevresindeki bireylerle sağlıklı ilişkiler kurmasını engelleyebilmekte ve çocuğun mutsuz olmasına neden olabilmektedir (Rizzo, 2013).

İlk kıskançlık duygularını ebeveynlerini kıskanmakla yaşayan çocuklar, özellikle yeni doğan kardeşleriyle ebeveynlerinin kendisine gösterdikleri sevgi, şefkat ve ilgiyi paylaşmaları nedeniyle daha fazla kıskançlık davranışı sergilerler. Kendilerini sıklıkla yenidoğan kardeşleriyle karşılaştıran çocukların sergiledikleri kıskançlık davranışları belli bir düzeye kadar normal olarak karşılanabilmektedir. Korku, öfke ve küçük düşme duyguları kıskançlık duygusuyla beraber ortaya çıkan duygulardır. Kıskançlık duygusu genellikle iki yaşında ortaya çıkan bir duygu olup, beş yaş altı çocuklarda yeni doğan kardeşlerinden daha fazla etkilenmektedirler (Özbey, 2010).

Ebeveynlerinin çocuğa olan ilgi ve sevgisini yeni doğan kardeşiyle paylaşmak istemeyen ilk çocuklarda yalnız uyumayı reddetmek, anneyi emmek ve altını ıslatmak gibi bazı davranış bozuklukları ortaya çıkabilmektedir. Çocuğun bu dönemde kıskançlık duygusunun kontrol altına alınamaması durumunda, kendisine ve çevresindeki bireylere zarar verebilirler (Kožárová ve Podhájecká, 2017).

Çocukların küçük kardeşlerine yönelik kıskançlık duyguları, kıskançlık durumları içerisinde en sık karşılaşılan vakalardır. Kıskançlık duygusunun etkisiyle çocuklar küçük kardeşlerine saldırma, üstünü açma, ağzını kapatma, uyuyan kardeşini gürültü yaparak uyandırmaya çalışma ve ısırma gibi davranışlar sergileyebilmektedirler. Kıskançlık duygusunun etkisiyle hırçınlaşan çocuk, kardeşine yönelik hırçın davranışlar sergileyerek ona fiziksel olarak zarar verebilmektedir (Kotil, 2010).

Konuşma Bozukluğu

Konuşma sürecinde bazı sesleri tekrarlama, duraklama ve bazı heceleri uzatarak söyleme gibi konuşma bozukluğu durumu kekemelik olarak tanımlanmaktadır. Konuşma ritminin ve akıcılığının bozulması problemi olan kekemelik bireylerde doğuştan getirilen bir rahatsızlık olduğu gibi aynı zamanda sonradan da ortaya çıkabilen bir durumdur. Psikolojik ve nörolojik unsurlara bağlı olarak ortaya çıkan kekemelik, beynin konuşmayı yöneten bölümünün yanlış çalışması ya da iyi çalışmaması nedeniyle ortaya çıkmaktadır (Tarhan, 2013). Kekemelik çoğu zaman bireylerin sosyal ortamlara girmekten kaçınmalarına ve mutsuz olmalarına neden olabilmektedir (Gültekin, 2006).

Kekeleyen bireylerde beyindeki hava akımının etkili bir şekilde kullanılamaması nedeniyle beyin konuşma eylemini hatalı bir şekilde öğrenir. Birey konuşma probleminin farkına vardığında ise bu durumu gizlemek için hızlı konuşur ve konuşması hızlandıkça daha

fazla bozukluk ortaya çıkar. Çocuk konuşma bozukluğunu düzeltmek için daha dikkatli konuşmaya çalışır ancak bu durum konuşmasının daha fazla bozulmasına neden olur. Kekeme bireylerin konuşma eylemine yönelik dikkatini dağıtma, kekemelik tedavisinde kullanılan yöntemlerden biridir (Tarhan, 2013).

Kekemeliğin bazı türleri 2-4 yaşlarında ortaya çıkmaktadır. Bu tür konuşma bozukluğu konuşma merkezindeki bir bozukluktan kaynaklanmayıp, bireyin düşünme hızından daha yavaş konuşmasından kaynaklanmaktadır. Bu bireyler düşüncelerini ifade etmeye yönelik yetersiz kelime dağarcığına sahip oldukları için kendilerini tam olarak ifade edemezler ve kekelemeye başlarlar. Bu yaş döneminde çocukların heyecanlanmaları ve kendini ifade etmekten zorlanmaları kekemelerine neden olmaktadır (Yavuzer, 2011). Geçici konuşma bozukluğu olan bireylere yönelik yanlış yaklaşımlar, kalıcı konuşma bozukluklarına neden olabilmektedir. Okul arkadaşlarının alaycı ve dışlayıcı tutumları geçici konuşma bozukluğuna bağlı olarak farklı problemlerin de ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Gültekin, 2006). Bu açıdan öğretmenlere düşen görev de iyi bir gözlemci olmaktır.

İkinci tür konuşma bozukluğu ise 6-7 yaşlarında aniden ortaya çıkmaktadır. Birinci tür konuşma bozukluğu çevredeki bireylerin hatalı tutum ve davranışları sonucunda kronikleşerek ikinci tür konuşma bozukluğuna dönüşebilmektedir. Çocuğun kendini güvende hissetmemesi ve ailevi problemler ikinci tür konuşma bozukluğunun ortaya çıkmasında rol oynayan temel problemlerdendir (Yenibaş, 2017). Bu tür konuşma bozukluğuna sahip olan çocukların sabırla dinlenmesi, benlik saygısını korumalarının sağlanması, düzgün konuşması için zorlanmaması ve kendini yetersiz hissedebilecekleri eylem ve söylemlerden kaçınılması bireyin sosyal hayata uyumu açısından önem arz etmektedir (Tarhan, 2013).

Kekemeliğin ortaya çıkma nedenlerine ilişkin henüz kesin bir bilgi bulunmamasına rağmen yapılan çalışmalarda korku ve bastırılan istekler gibi psikolojik nedenler, travmatik

olaylar ve genetik unsurların kekemeliğin ortaya çıkmasında etkili olduğu ifade edilmiştir (Erkan, 2010; Erler, 2011). Yapılan araştırmalar deprem, hayvan korkusu, yangın ve trafik kazaları gibi korku yaşantılarının, ebeveyn tutumlarının, ölümlerin, ailevi problemler ve ebeveynlerin çocuklarının konuşma sorununa yönelik aşırı duygusal tepkiler vermesi ve endişelenmesi kekemeliğin ortaya çıkmasında etkili olan başlıca unsurlardandır (Erkan, 2010). Yörükoğlu (2011), psikolojik unsurların kekemeliğin ortaya çıkmasında etkili olan en önemli unsurlardan biri olduğunu ifade etmiştir.

Tırnak Yeme

Ebeveyn tutumlarındaki yanlışlar, aile içi sorunlar, anne-baba anlaşmazlıkları, sevgisizlik, ilgisizlik, çocuğa yönelik kontrolcü yaklaşım ve aşırı baskı gibi birtakım duygusal çatışmalar çocuklarda tırnak yeme davranışının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Saygılı, 2006; akt. Kibar, 2008).

Literatürde yer alan çalışmalarda tırnak yeme alışkanlığının çocukların %33'ünde görülen bir davranış bozukluğu olduğu belirlenmiştir (Tilbe, 2015). Genellikle 5 yaşlarında başlayan tırnak yeme davranışı çoğunlukla 12 yaşlarında sonlanabilmektedir. Çocuğun özgüvenin ve çevresindekilere güvenmediğinin göstergesi olabilen tırnak yeme davranışı, bazı çocuklarda bunalımlarını, gerginliğini ve saldırı isteklerini karşılamaya yönelik bir davranış olarak da ortaya çıkabilmektedir (Ramazan ve Ünsal, 2012). Ailevi problemlerin, ekonomik sorunların ve çocuğun gelişimsel dönemine uygun olmayan dertlerin çocuğa yansıtılması çocuğun gerginlik düzeyinin yükselmesine ve bu duruma bağlı olarak tırnak yeme davranışı sergilemesine neden olabilmektedir. Tırnak yeme davranışına aşırı tepki gösteren ebeveynlere sahip çocuklar, isteklerinin karşılanmaması ya da kendisine kızılması durumunda intikam almak amacıyla bu davranışı sergileyebilmektedirler (Gültekin, 2006). Dolayısıyla bu durum da velileri çocuklarıyla kurdukları iletişimin niteliğini daha önemli kılmaktadır.

Parmak Emme

Emme refleksi anne karnında iken başlayan ve doğum sonrasında yaklaşık 3-4 yaşlarına kadar devam eden doğal bir davranıştır. Doğum öncesinde başlayan emme davranışı doğum sonrasında ilerleyen yaşa bağlı olarak azalması ve zamanla ortadan kalkması gerekmektedir. Parmak emme davranışının ilerleyen yaşa rağmen azalmaması ve hatta şiddetinin artırılması çocun yaşadığı problemlerin bir göstergesi olabilmektedir (Pekdoğan, 2011).

Ebeveynlerin çocuklarının parmak emme davranışına aşırı tepki vermeleri çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Yapılan araştırmalar parmak emme davranışının temelinde psikolojik sorunların ve gerginliğin etkili olduğunu göstermektedir (Parsak, 2015; Karaca vd., 2011). Erken dönemde süttten kesilen çocuklarda parmak emme davranışı ortaya çıkabilmektedir. Çocuğun kendini güvende hissetmemesi parmak emme davranışını sergilemesine neden olabilir. Babaroğlu (2011), yeterli düzeyde ilgi görememe, sevgisizlik, yalnız kalma, dikkat çekme ve güvensizlik durumlarının çocuklarda parmak emme davranışını ortaya çıkardığını ifade etmiştir.

Alt Islatma (Enürezis) ve Dışkı Kaçırma (Enkoprezis)

Çocuklarda iki üç yaşına kadar alt ıslatma davranışı normal bir durumdur. Çocuklar yaklaşık 2 yaşına geldiğinde gündüzleri tuvaletini tutabilirken, 3-4 yaşlarına geldiğinde ise geceleri de tuvaletini tutabilme davranışını kazanabilmektedirler. Çocuklar genellikle 4-5 yaşlarına geldiklerinde dışkı ve idrar kontrolü sağlayabilme becerisini edinebilmektedirler. Çocuk idrar kontrolü sağlama davranışı edindikten sonra altı ıslatma davranışını devam devam ettiriyorsa bu durum enürezis olarak adlandırılır (Özdoğan, 2009; Akt.: Kibar, 2008).

Çocuklar beş yaşına kadar uykusunda altlarını ıslatabilmektedirler. Çalışmalara göre okul dönemindeki çocukların yaklaşık %10-15'lik bir bölümü alt ıslatma davranışı göstermektedirler. Çalışmalarda ayrıca alt ıslatma davranışının kız çocuklara oranla erkek çocuklarında iki kat daha fazla görüldüğü ifade edilmiştir. (Göv, 2009). Çocukluk döneminde alt ıslatma davranışının %80'i gece görülürken bu oran sabah saatlerinde %5 düzeyinde olmaktadır. Alt ıslatma davranışına zamanında müdahale edilmezse ilerleyen dönemlerde çözülmesi çok daha zor olan kaygı bozukluğunun ortaya çıkmasına neden olabilir. Alt ıslatma davranışı çocuk ile beraber ailesini de zorlayan bir durum olması nedeniyle davranış bozuklukları arasında en önemlisi olduğu söylenebilir. Beş yaşından sonra çocuklarda alt ıslatma davranışının görülmesi duygusal sorunların bir göstergesi olabilmektedir. Çocuklarda alt ıslatma davranışının uyum bozukluğu olup olmadığını değerlendirmek için aşağıdaki kriterlere dikkat edilmelidir (Birdal ve Doğangün, 2016):

- Çocuğun fiziksel, bilişsel ve dilsel gelişimi normal mi?
- Çocuğa tuvalet eğitimi verildi mi?
- Çocuk gece ve gündüz aralıklı ya da sürekli olarak altını ıslatıyor mu?

Bu kriterlerin hepsinin karşılanması durumunda alt ıslatma davranışının altında duygusal problemlerin yattığı söylenebilir.

Enürezis, tuvalet eğitiminde ebeveynlerin yanlış tutumları, tuvalet eğitime geç başlama ve inatlaşma gibi durumlar sonucunda açığa çıkabilmektedir. Çoğunlukla aile içi iletişim ve etkileşimin yetersiz olduğu ailelerin çocuklarında görülen alt ıslatma davranışı duygusal, fiziksel ve yapısal bozukluklardan da kaynaklanabilmektedir. Yapısal bozukluklardan kaynaklanan alt ıslatma vakalarına pek sık rastlanmamakta, bu davranışın büyük bir bölümü travmatik olaylar sonrasında açığa çıkmaktadır. Aile içerisindeki

çatışmalar, ebeveynlerin boşanması ya da aileden birinin vefatı gibi travmatik olaylar çocuğu derinden etkileyerek alt ıslatma davranışının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Çocuklara verilen ağır cezalar, korku, kaygı, gerginlik ve fizikî şiddete maruz kalma gibi durumlar da alt ıslatmaya yol açan olumsuzluklardandır (Bertizlioğlu, 2019).

Çocuklarda görülen davranış bozukluklarından bir diğeri oluşturulan enkoprezis (dışkı kaçırma) davranışı, genellikle beş yaşından sonraki çocuklarda görülmektedir. Çocukların beş yaşına kadar olan dönemlerde dışkısını tutamaması ve altını kirletmesi davranışı normal karşılanabilir. Ancak dışkı kaçırma davranışı beş yaşından sonra devam ettiriliyorsa bu durum davranış bozukluğu olarak nitelendirilir (Saygılı, 2006; akt. Kibar, 2008).

Çocuklar ebeveynleriyle inatlaşma, oyunu bırakmak istememe, doğru bir tuvalet eğitimi alamama, tuvalet eğitimi sürecinde ebeveynlerin olumsuz ve otoriter tutumları, ebeveynlerin çocukları ile etkili iletişim kuramamaları, ailevi problemler ve tuvalete yönelik duyulan korku gibi nedenlerden dolayı tuvalete gitmek istemeyerek altlarını kirletebilirler (Göv, 2009).

Çiş ve kaka kontrolü tuvalet eğitimi sürecinde yaklaşık olarak aynı sürelerde kazanılmaktadır. Enkoprezis görülen çocuklar ya dışkı kontrolünü hiç kazanmamışlardır ya da sonradan başlamış olabilir. Enkoprezis tanısı çocuklara genellikle 4-8 yaşları arasında konulurken dört yaş öncesinde enkoprezis tanısı konulamaz (Betizlioğlu, 2019).

Ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim sürecinde yaşanan yanlışlıkları belirleyerek bu hataları gidermeleri, ailevi problemlerin çözümlenmesi, çocuğun düzenli aralıklarla tuvalete götürülmesi ve beslenme alışkanlıklarının düzenlenmesi gibi unsurlara dikkat edilmesi enkoprezisin çözümünde faydalı olabilmektedir (Göv, 2009). Gerek altını ıslatma gerekse de dışkı kaçırma durumları görüldüğü gibi ailenin etkileyici olduğu durumlardandır.

Yalan Söyleme

Bireylerin yaptıkları bir hatayı gizleyebilmek amacıyla gerçeğe aykırı söylemlerde bulunmaları yalan söylemek olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Yalan söyleme eylemi sözel bir eylem olmasının yanı sıra aynı zamanda fiili eylemlerle, yazılı ve susma eylemi ile de gerçekleştirilebilen bir davranış bozukluğudur. Yalan söylemenin temel amacı çevresindeki kişileri yanıltarak belli amaçlar doğrultusunda farklı yönlendirme arzusudur (Aslan, 2009).

Psikologlar, yedi yaşından küçük çocukların gerçeğe aykırı olarak söyledikleri bilgiler yalan olarak değerlendirilemeyeceğini söylemektedirler. Bazı araştırmacılar ise çocuklarda yalan söyleme davranışının altı yaşından itibaren gözlenebildiğini ifade etmişlerdir. Altı yaş öncesinde söylenen yalanlar sahte veya sözde yalan olarak adlandırılmaktadır. Çocuklar anne ve babalarını taklit etmek ve onların ilgisini çekebilmek için yalan söyleyebilirler. Ebeveynlerinin çocuklarının yanında yaptıkları bazı hataları ve olayları gizleyebilmek için yalan söyleyebilmektedirler. Ebeveynlerinin yalan söylediklerine şahit olan çocuklar da yalan söylemeyi anne-babalarından öğrenirler. Korku duygusu ve cezadan kaçınma istekleri çocukların yalana başvurmalarında etkili olan önemli unsurlardan biridir (Saygılı, 2006; akt.: Kibar, 2008). Çocukların ebeveynleriyle arasında olan güven bağının sarsılması da yalan söylemelerinde etkili olmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının doğruyu söyleyebilmeleri amacıyla onları kandırmaları ya da sıkıştırmaları çocuğun yalana sığınmasına neden olmaktadır (Yörükoğlu, 2011).

Hırsızlık

Bir başkasına ait mal ya da eşyanın sahibinin izni ve bilgisi dışında alınması eylemi hırsızlık olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Çocuklar ya sahip olmadıkları bir eşyaya

sahip olabilmek ya da hoşlanmadığı birini o nesneden mahrum edebilmek amacıyla hırsızlık davranışını sergilemektedirler (Bilgin, 2003; Akt.: Kibar, 2008).

Çocukların başkalarına ait eşyaları alma davranışlarının tümü hırsızlık olarak nitelendirilemez. 6-7 yaşına kadar çocuklarda mülkiyet kavramı gelişmemiş olduğundan çevresindeki herşeyin kendisine ait olduğu düşüncesine sahiptirler. Çocukların çalma davranışları üzerinde birçok unsur etkili olmaktadır. Aileler mülkiyet kavramına ilişkin çocuklarını bilgilendirmeli ve çocukların oyuncak, giyecek, yiyecek vb. ihtiyaçları ebeveynleri tarafından karşılanmalıdır. Çocuğun gereksinimlerinin karşılanmaması ya da eksik karşılanması durumunda çocuk çalma davranışını sergileyebilmektedir. Anne ve babasından yeterli düzeyde ilgi ve sevgi görmeyen çocuklar da çalma davranışı sergileyebilirler. Çocuğun herhangi bir gereksinim duymadığı halde hırsızlık davranışını sergilemesi ciddi sorunların göstergesidir (Özbey, 2010).

Saldırganlık

Çocuğun çevresindeki eşyalara, hayvanlara ve insanlara kasıtlı bir şekilde fiziksel olarak zarar verme eylemi saldırganlık olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Çocuklar içerisinde bulunduğu çıkmaz durumdan kurtulabilmek amacıyla istemsiz bir şekilde saldırgan davranışlar sergileyebilmektedirler. Saldırganlık davranışı aile, sosyo-ekonomik durum, kültür, sosyal çevre, mizaç özellikleri, arkadaş grubu ve iletişim eksikliği gibi birçok farklı unsurdan etkilenecek ortaya çıkabilmektedir. Saldırgan davranışların birçoğu yanlış ebeveyn tutumlarından kaynaklanmaktadır. Aşırı baskıcı ve otoriter ebeveynlere sahip çocuklar baskılandığı, kısıtlandığı ve kendilerini ifade edemedikleri için saldırgan davranışlar gösterebilirler. Saldırgan davranışlar aşırı koruyucu tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarında da görülebilmektedir (Kılıç, 2007).

Aile bireylerinin birbirleriyle ilişkilerinin birbirlerine yönelik yanlış söylemleri ve eylemleri de çocuklarda saldırgan davranışların görülmesinde etkili olabilmektedir (Yörükoğlu, 2011). Ebeveynlerin birbirleriyle kavga etmeleri, birbirlerine yönelik kaba üslup kullanmaları ve aile içi şiddet olayları çocukların saldırgan davranış göstermelerinde etkili olan bir diğer unsurdur. Çocuklar büyüklerini rol model olarak aldıkları için problemlerini şiddetle ve saldırgan davranışlarla çözmeye çalışırlar (Kılıç, 2007). Çocuklar engellendiklerinde ya da sahip olmak istedikleri şeylere sahip olamadıklarında bu durumla nasıl baş edebileceğini bilemezler ve ebeveynlerine isteklerini kabul ettirebilmek için saldırgan davranışlar gösterebilirler (Sayın, 2014).

Hiperaktivite ve Dikkat Eksikliği

Belli bir işe ya da noktaya odaklanamama, dikkat dağınıklığı, dikkatsizlikten nedeniyle basit hatalar yapma, karşılıklı konuşmalarda karşıdakini dinlemiyormuş gibi görünme, başlanılan işi tamamlayamama, sorumluluk almaktan kaçınma, unutkanlık ve günlük hayatında kullandığı eşyaları kaybetme gibi davranışlar dikkat eksikliği olarak tanımlanmıştır (Saygılı, 2006; Akt.: Kibar, 2008).

Genellikle 3-4 yaşlarında ortaya çıkan dikkat eksikliğinin belirtileri bebeklik döneminde de ortaya çıkabilmektedir. Bu çocuklar bebeklik dönemlerinde uykusuz ve huzursuz olup, yürümeye başlamasıyla birlikte giderek artan hareketlilik görülür. Psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklar sonucunda ortaya çıkan hiperaktivite ve dikkat eksikliği, sevgisiz ve ilgisiz çocuklarda daha fazla gözlenmektedir. Depresyon, kaygı ve stres çocuklarda dikkat eksikliği ve hiperaktiviteyi ortaya çıkaran sorunlardandır (Yörükoğlu, 2011).

Planlama, davranışları kontrol etme, yargılama, öğrenme süreçleri, işlem belleği, sosyalizasyon ve öğrenme süreçleri hiperaktivite ve dikkat eksikliği görülen çocukların temel

zihinsel işlevlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda frontal lob ve beynin bazı bölgelerinde açığa çıkan sorunların hiperaktivite ve dikkat eksikliğinin ortaya çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir (Tarhan, 2013).

DEHB'e yönelik yapılan çalışmalarda DEHB tanısı almış çocukların genellikle geniş aile yapısına sahip, sosyo ekonomik düzeyi düşük, üvey anne ya da üvey baba ile yaşayan, aile içi şiddetin görüldüğü, suç işleme oranı yüksek olan ya da psikiyatrik bozuklukları olan ebeveynlere sahip oldukları belirlenmiştir (Yüksek Usta, 2014). Erken çocukluk dönemine sıklıkla rastlanılan, olumsuz sosyal ilişkiler, aşırı hareketli olma ve dikkatsizlik olarak kendini gösteren DEHB, okul çağındaki çocukların yaklaşık %3'lük bir kısmında görülebilmektedir. Kız çocuklarına oranla DEHB erkek çocuklarında daha yaygın olarak görülmektedir. Ancak hareketli çocukların tümüne DEHB tanısının konulması doğru değildir. DEHB tanısının okul öncesi dönemi çocuklara konulması oldukça zordur. Çocukların hareketlilik durumlarının DEHB olarak tanımlanması için çocuğun aşırı gürültülü oyunlara yönelik ilgi düzeyi, uyku problemlerinin olup olmadığı ve hareketli davranış gösterme sıklığı ve yoğunluğu gibi kriterleri karşılayabilmelidir (Jung vd., 2013).

Amaçsız, değişken ve hızlı hareketler sergileyen hiperaktif çocuklar yerinde duramama, odaklanamama ve ani tepkilerde bulunma özelliklerine sahiptirler. Bu özellikler hiperaktif çocuklarda farklı düzeylerde görülebilirken yerinde duramama ve aşırı hareketli olma özelliği tüm hiperaktif çocuklarda ortak görülen özelliklerdir. İnce motor becerileri gelişmemiş olan hiperaktif çocuklar hareketlerinin sonucuna ilişkin bir tahminde bulunamazlar. Bu çocuklar kendilerine yöneltilen soruları tamamlayamadan cevaplarlar, sıra bekleyemezler ve çeşitli bahaneler üreterek ağlarlar (Saygılı, 2006; akt.: Kibar, 2008). Dolayısıyla çocuklarda görülen bu durumların da tesbiti ve teşhisinin iyi yapılması çok önemlidir.

İnatçılık

Bireylerin tutum, davranış ve düşüncelerini mantıklı bir sebep olmaksızın ısrarla devam ettirmesi durumu inatçılık olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Çocuklar saldırganlık dürtülerini davranışlarıyla dışa vuramadıkları durumda bu dürtülerini inat vasıtasıyla dışa vurabilirler. Sosyal çevrelerine ilişkin negatif tutum ve davranışlar sergileyen inatçı çocuklar, genellikle akranlarıyla sosyal ilişki kurma noktasında problem yaşarlar (Yörükoğlu, 2011).

Çocukların ihtiyaçlarının zamanında ve eksiksiz olarak karşılanmaması inatçılık davranışının ortaya çıkmasında etkili olan temel unsurlardan biridir. Ebeveynler çocuklarının isteklerini dinlemelidirler. Ebeveynleri tarafından dinlenmeyen çocuklar bağırıp çağırarak ve inatlaşarak kendini anne-babasına ifade etmeye çalışırlar. Bu yöntemle kendini dinletebildiğini öğrenen çocuk ilerleyen dönemlerde inatçılığı, isteklerini yerine getirebileceği bir yöntem olarak öğrenir. Bu bağlamda ebeveynler çocuklarının isteklerini dinlemeli ve isteklerini yerine getirmeme nedenlerini çocuğun gelişim dönemlerine uygun olarak açık, net ve basit cümlelerle açıklanması, inatçılık davranışının engellenmesinde etkili olan yöntemlerden biridir. Çocuğun inatçı istekleri karşısında ebeveynler sevecen tavırlarla kararlı bir tutum sergilenmesi ve bu durumu çocuğuna hissettirmeleri çocuğun inatçılıkla isteklerini yerine getirememesini öğrenmesi açısından önemlidir (Gültekin, 2006).

Okul Öncesi Dönemde Problem Davranışlar ve Aile

Çocuğun büyüme sürecinde farklı türde birçok problem ortaya çıkmaktadır. Bu problemlerin bazıları çocuğun içerisinde bulunduğu gelişim dönemlerinde doğal olarak ortaya çıkabilen ancak doğru ebeveyn tutumları ile çözüme ulaştırılabilen problemlerdir. Bu problemlerin zamanında ve doğru bir şekilde çözülememesi bu sorunların ilerleyen gelişim

dönemlerine aktarılmasına ve daha karmaşık bir yapı kazanarak çözümlenemeyecek bir yapıya bürünmesine neden olabilmektedir. Bu durum çocuğun sosyal çevresindeki kişilerle ve kendisiyle problem yaşamasına ve mutsuz bir hayat sürmesine neden olabilmektedir. (Yörükoğlu, 2011).

Dünyaya gözünü açan çocuğun ilk sosyal çevresini oluşturan aile, çocuğun ilk deneyimlerini edindiği yapıdır. Ebeveynlerin ve aile bireylerinin çocuğa yönelik tutum ve davranışları da çocuğun ileriki yaşamı açısından büyük önem taşımaktadır (Yaşar Ekici, 2014). Okul öncesi döneme gelindiğinde çocuk sosyal çevresini genişleterek yeni ortamlara dahil olur ve bu ortamlarda kendisine örnek alabilecekleri bir rol model belirlerler. Okul öncesi dönemde çocuğun sosyal uyumu sağlayabilmesi ve sosyal beceriler edinebilmesi açısından kendisine sunulan ortam büyük önem taşımaktadır. Bu dönemde çocuğa mümkün olduğunca çok fazla uyaran sunulması, çocuğun sosyal beceriler edinmesi ve sosyalleşmesi açısından oldukça önemlidir. Çocukların ilk eğitim tecrübelerini edindiği aile, onların hayatında en etkili olan eğitim kurumunu oluşturmaktadır. Kişilik gelişiminin ilk temellerinin atıldığı aile, çocuğun çevresiyle uyumlu sosyal bireyler olmayı öğrendikleri ilk kurumdur (Yörükoğlu, 2011).

Ebeveyn tutumları ve aile içi iletişim ve etkileşim çocukların bilişsel, duyuşsal, dilsel, sosyal ve cinsel gelişimleri üzerinde doğrudan etkilidir. Aile içi sevgi bağlarının güçlü olduğu, aile üyelerinin birbirine saygı gösterdiği, sağlıklı iletişim ve etkileşimin kurulduğu ailelerin çocukları sağlıklı bir gelişim süreci geçirirken; aile üyeleri arasında çatışmaların olduğu, ebeveynlerin birbirlerine sesini yükselttiği, kavga ve gerilimlerin yaşandığı ailelerin çocuklarının gelişim süreci olumsuz yönde etkilenmektedir (Bartan, 2010).

Çocuğun çevresindeki kişilere yönelik tutumları, davranışları, onlarla olan iletişimleri, bir başka deyişle sosyal çevresine uyumu aile içi ilişkilerine bağlı olarak

gelişmektedir. Aile, çocuğun kendisini ailesinin ve toplumun bir parçası olduğunu öğrendiği kurumdur. Sağlıklı iletişim ve etkileşim ortamının hakim olduğu ailelerde çocuk kendisinin özel olduğunu hisseder. Ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim düzeylerinin yetersiz olduğu, yeterli ilgi görmeyen ve sevgisiz çocuklar, davranış bozuklukları geliştirir ve sosyal çevreye uyum problemleri yaşar. Ailede aşağıdaki noktalara dikkat edilerek çocuğun sağlıklı bir gelişim süreci geliştirebilmesi ve sosyal çevreleriyle uyumlu bireyler olarak yetişmesi sağlanabilir (Babaroğlu, 2011):

- Ailede güven ve aitlik duygusu kazanan çocuklar sosyal çevresiyle uyumlu davranışlar sergileyebilir ve güven ilişkileri kurabilirler.
- Aile içerisinde ve sosyal çevresinde uyumlu davranışlar sergileyen ebeveynler, çocuklarına rol model oluşturarak onların da sosyal çevreleriyle uyum sağlayabilecekleri bireyler olmalarını sağlayabilirler.
- Aile, çocuğa sosyal çevreleriyle uyum sağlayabilecekleri davranışlar edinebileceği ortamlar hazırlar.
- Aile, çocuğun gelişim dönemlerinde doğal olarak ortaya çıkan problemleri çözerek bu problemlerin bir sonraki gelişim dönemine aktarılmasını ve çevresiyle uyum problemi yaşamalarına neden olabilecek davranış bozuklukları geliştirebilmelerini engelleyebilir.
- Aile, çocuğun bilgi, yetenek ve potansiyelini fark edebilecekleri ortamlar hazırlayarak onların bu becerilerini geliştirebilmeleri için çocuğa imkan sağlar.

Günümüz toplumunda meydana gelen değişimler, aile yapısını doğrudan etkilemiş ve önemli değişimler ortaya çıkmıştır. Kentleşme ve endüstrileşmenin etkisiyle geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına geçilmiş, aile içi ilişkiler ve ebeveynlerin çocuk

yetiştirme tarzları bu değişimden doğrudan etkilenmiştir. Bu değişimlerin bir kısmı aile yapısını olumlu yönde etkilerken bir kısmı da olumsuz yönde etkilemiştir. Aile yapısında meydana gelen dikkat çeken değişimler şöyledir (Yörükoğlu, 2011):

- Çekirdek aile yapısına geçişle birlikte akraba aileler birbirinden bağımsız yapılar haline dönüşmüş ve bu durum akraba aileler arasındaki yardımlaşma ve dayanışmayı azaltmıştır.
- Okuma yazma oranı artan kadının çalışma hayatına dahil olmasıyla birlikte aile içerisinde ebeveyn rollerinde değişiklikler yaşanmış ve ailede erkek otoritesi azalmıştır.
- Doğum oranlarındaki artışa bağlı olarak ailelerde azalan çocuk sayısı, çocuğa verilen değerin artmasına neden olmuş, günümüzde anaerkil ve ataerkil aile yapısına “çocuk erkil” aile yapısı eklenmiştir. Çocuk erkil ailelerde çocuklara yönelik cinsiyet ayrımı azalmış, çocuğun ihtiyaçları aile planlamalarını şekillendirmiş ve çocuğun akademik başarısı ve psikolojik sağlığına verilen önem artmıştır.
- Ailede kadın ve erkeğin rollerindeki değişmelere bağlı olarak boşanma oranları artmış ve bu durum üvey anne ya da üvey babaya sahip çocukların oranını artırmıştır. Boşanmalar ve aile içi huzursuzluklar tüm çocukları derinden etkileyerek, çocuğun bu durumdan kendisini sorumlu tutmasına neden olabilmektedir.

Ebeveyn tutumları, anne-baba-çocuk ilişkisini doğrudan etkileyen önemli unsurlardan biridir. Etkili ve yeterli bir aile içi iletişimin olmadığı ailelerde çocukların uyum problemleri ve davranış bozuklukları geliştirebilmeleri kaçınılmazdır (Yoleri vd., 2017).

Ebeveynlerin tutumları üzerinde etkili olan farklı durumlar vardır. Bu faktörler şunlardır (Köksal, 2016):

- Çocuklarının hayallerindeki çocuğun özelliklerini taşımadıklarını düşünen ebeveynler yaşadıkları hayal kırıklığı nedeniyle farkında olmadan çocuklarına yönelik reddedici tavırlar geliştirebilmektedirler.
- Ebeveynlerin sosyo-kültürel özellikleri ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarını doğrudan etkileyebilmektedir.
- Çocuklarına yönelik kararlı tavırlar sergileyen, onları nasıl yetiştirmeleri hakkında yeterli bilgilere sahip olan ebeveynler; kendilerini yetersiz hisseden ve çocuk yetiştirme tarzlarına yönelik yeterli bilgiye sahip olmayan ebeveynlere göre çocuklarının sağlıklı bir gelişim süreci geçirmelerinde daha fazla etkili olabilmektedirler.

Çocuklarını disipline edebilmek amacıyla ebeveynler katı kurallarla baskıcı ve zorlayıcı olarak onları kontrol edebilmek isteyebilmektedirler. Bu durum çocukların davranış bozuklukları geliştirmelerine neden olmakta ve iletişim becerilerinin zayıf olmasına bağlı olarak sosyal çevreleriyle uyumsuz bireyler olmasına neden olabilmektedir. Otoriter ve baskıcı ebeveyn tutumu kadar aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumları da çocuk gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, çocukların duygusal yönden zayıf bireyler olmasına neden olabilmektedir (İkiz ve Samur, 2016). Bu bağlamda ailelerin çocuğuna yönelik ilgi ve sevgi düzeyleri, çocuğunun ihtiyaçlarına yönelik hassasiyetleri ve tutumu hem kişilik gelişimi hem de sosyal gelişimi açısından önem arz etmektedir. Olumlu ebeveyn tutumları çocukların sağlıklı bir gelişim süreci geçirmelerini sağlayarak, uyumlu ve mutlu bireyler olmalarını sağlarken; olumsuz ebeveyn tutumları ise bireylerin gelişim dönemlerinde ortaya çıkan doğal

problemleri çözememesine, bu problemleri ileriki gelişim dönemlerine aktarmasına ve bu bağlamda uyum ve davranış problemleri geliştirmesine neden olur (Gözübüyük, 2015).

Okul Öncesi Dönemde Problem Davranışlar ve Öğretmenler

Evrensel bir olgu olan eğitim, doğum ile başlar ve ölünceye kadar devam eder. Öğretmen ve öğrenciler eğitim sürecinin iki temel ayağını oluşturmaktadır. Öğretmen ve öğrenci iletişimi ve etkileşimi eğitim sürecinin verimliliğini ve kalitesini belirleyen en temel öğedir. Öğrencileri ile sağlıklı iletişim kuramayan öğretmenler, çocuğun davranış bozukluklarının altında yatan sebepleri öğrenememekte ve eğitim sürecinde zamanlarının büyük bir bölümünü bu davranış ve uyum problemleriyle mücadele etmekle geçirmektedirler. Bu bağlamda öğretmenlerin, eğitim sürecinde sağlıklı bir iletişim kanalı oluşturmaları hem öğrencilerin sağlıklı gelişimleri hem de öğretmenlerin mesleki doyum sağlamaları açısından önemli olduğu söylenebilir (Bedge ve Özyürek, 2016).

Okul öncesi dönemde çocuğun fiziksel ve duygusal gereksinimlerinin karşılanmasında çocukların ebeveynleriyle olan ilişkileri kadar öğretmenleriyle olan ilişkileri de önemli rol oynamaktadır. Anne ile olumlu yönde bağlanma ilişkileri kuramayan çocukların geliştirdikleri davranış ve uyum bozukluklarının temelinde yatan sorunlar, öğrencileriyle olumlu bağlanma ilişkileri kuran öğretmenler tarafından belirlenerek, bu sorunların etkili bir şekilde çözülmesi sağlanabilir (Tatlı ve Pirpir, 2015). Literatürde yer alan çalışmalarda çocukların aileleriyle güvensiz bağlanma ilişkileri sonucunda ortaya çıkan olumsuz etkilerin, sağlıklı bir öğretmen-öğrenci bağlanma ilişkisiyle asgari düzeye indirilebileceği ifade edilmiştir (O'Connor ve McCartney, 2007).

Öğrencileri ile etkili ve verimli bir iletişim kanalı kurabilen öğretmenler çocuğun okula daha kolay adapte olmasını sağlayarak okul kurallarına daha fazla uymalarını

sağlayabilir. Çocukların okul hayatının ilk basamağını oluşturan okul öncesi dönemde çocuğun okula uyum sağlayabilmesi açısından öğretmen-öğrenci etkileşiminin etkisi oldukça önemlidir. Çocuğun okul öncesi dönemde okula yönelik geliştirdikleri tutumlar, çocuğun ilerleyen dönemdeki eğitim hayatını doğrudan etkilemektedir (Ay, 2017). Bu açıdan aileden kaynaklı bazı sorunların okula başlayan çocukta öğretmen tarafından keşfedilmesi ilk ve vurgulanması gereken önemli bir adımdır.

İlgili Araştırmalar

Querido vd. (2002), ebeveyn tutumlarının çocukların davranış problemleri arasındaki etkisini inceledikleri araştırmalarında Afro-Amerikan ailelerindeki toplam 108 çocuğu araştırmaya dahil etmiştir. Araştırmada ailelerin gelir düzeyi, öğrenim düzeyi ve ebeveyn tutumları ile çocukların davranış problemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca araştırmada yapılan regreasyon analizinde demokratik tutuma sahip olan ebeveynlerin çocuklarında davranış ve uyum bozukluklarının daha az gözlemlendiği tespit edilmiştir.

Kanlıklıçer (2005), 654 okul öncesi dönemi çocukla yürüttüğü çalışmada okul öncesi dönemde görülebilen uyum ve davranış problemlerini belirlemeyi amaçladığı çalışmada çocukların uyum ve davranış problemleri ile yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu, altı yaş grubunda yer alan çocukların daha alt yaş gruplarında yer alan çocuklara oranla daha fazla kavgacı ve saldırgan davranış gösterdiklerini tespit etmiştir. Araştırmada ayrıca çocukların uyum ve davranış problemleri ile cinsiyetlerinin birbirleriyle ilişkili olduğu, erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha fazla uyum ve davranış problemleri sergiledikleri tespit edilmiştir.

Nicholson vd. (2005), çocukların dışa dönük davranışları üzerinde ebeveyn tutumlarının etkisini inceledikleri araştırmalarında 2-5 yaş arasında çocukları olan 60 ebeveynle görüşmüşlerdir. Araştırma sonucunda otoriter, baskıcı tutuma sahip olan ve fiziksel yollarla cezalandırılan ebeveynlerin çocuklarında davranış ve uyum bozukluklarının daha fazla görüldüğü ancak çocukların prososyal davranış göstermeleri ile ebeveyn tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

şehirli (2007), okul öncesi döneminde bulunan toplam 243 çocuk ile yürüttüğü çalışmasında erkek çocuklarının kız çocuklara oranla daha fazla davranış ve uyum sorunları gösterdikleri, çocuğun kaygı düzeyi ile aile tipi arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğunu belirlemiştir. Araştırmada geniş aile yapısına sahip çocukların kaygı düzeylerinin çekirdek aile yapısına sahip çocuklara oranla daha fazla olduğu, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ile çocukların uyum ve davranış problemleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık bulunduğu ve eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin çocuklarında davranış ve uyum problemleri görölme oranının yüksek eğitim düzeyine sahip annelere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Mistry vd. (2007), çocukların televizyon izleme süreleri ile uyum ve davranış bozuklukları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçladığı çalışmasında günlük 2 saat ve üzeri televizyon izleme süresine sahip çocuklarda uyum ve davranış bozukluklarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca yatak odasında televizyon bulunan 5,5 yaşındaki çocukların sosyal beceri düzeylerinin daha düşük düzeyde olduğu, daha fazla davranış bozuklukları sergiledikleri ve uyku bozukluğuna sahip oldukları tespit edilmiştir.

Özbey ve Alisinanoğlu (2010), okul öncesi dönemde bulunan 90-72 aylık çocukların uyum ve davranış problemleri üzerinde etkili olan unsurları araştırdıkları çalışmalarında çocukların uyum ve davranış bozukluklarının okul öncesi eğitime katılma süresi, cinsiyeti,

babalarının eğitim düzeyi ve doğum sırası değişkenlerine bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini tespit etmişlerdir. Araştırmada yüksek eğitim düzeyine sahip olan babaların çocuklarında uyum ve davranış bozukluklarının daha az görüldüğü tespit edilmiştir.

Yağmurlu ve Sanson (2009), 4-6 yaş grubu çocuklarla yürüttüğü çalışmalarında kültürel unsurların çocukların mizaçları ve prososyal davranışları üzerindeki etkisini incelemiştir. 58 Türk ve 153 Avustralyalı olmak üzere toplam 221 çocuğun katılımıyla gerçekleştirilen araştırmada, Türk çocukların yardım alma isteklerinin daha yüksek düzeyde olduğu ve daha itaatkâr bir yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cheah vd. (2009), okul öncesi dönemi çocukların ve annelerinin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında demokratik tutuma sahip 85 annenin çocuklarının çocukların davranışları üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda demokratik tutuma sahip annelerin çocuklarının daha az uyum ve davranış problemleri gösterdikleri, bu çocukların özdüzenleme ve dikkat becerilerinin artmasını sağladığı belirlenmiştir.

Samarakkody vd. (2011), anaokulu dönemi çocuklarda dışsallaştırılan uyum ve davranış bozuklukları ile çocukların sosyo-demografik verileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında erkek çocuklarının uyum ve davranış problemlerini kız çocuklarına oranla daha fazla dışsallaştırdıkları; çocuğun emzirilme süresi, ebeveynlerin birlikte yaşama durumları ve sosyo-ekonomik durumu ile davranış ve uyum bozukluklarını dışsallaştırma durumları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Rinaldi ve Howe (2012), ebeveyn tutumlarının çocukların içselleştirilmiş, dışsallaştırılmış ve uyum davranışları üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında izin verici ve otoriter tutuma sahip ebeveynlerin bu tutumlarının, çocuğun dışsallaştırılmış davranışlarının %44'lük bir bölümünü etkilediği; demokratik tutuma sahip ebeveynlerin

çocuklarının daha düşük düzeyde uyum ve davranış problemleri sergiledikleri tespit edilmiştir.

Aktaş Özkafacı (2012), altı yaş grubunda yer alan toplam 33 çocuğun katılımıyla yürüttüğü araştırmasında ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların sosyal becerileri ile cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı, çocukların sosyal becerileri ile annelerinin tutumları arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırmada demokratik tutuma sahip annelerin çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu ancak izin verici, otoriter ve aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin çocuklarının sosyal becerilerinin ise daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Rizzo (2013), 100 ailenin katılımıyla gerçekleştirdiği çalışmasında ebeveyn tutumları ve aile yapısı ile okul öncesi dönemi çocukların uyum ve davranış bozuklukları arasındaki ilişki belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda çocukların uyum ve davranış bozuklukları ile aile yapısı ve ebeveyn tutumları arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Yüksek Usta (2014), okul öncesi dönemi çocukların uyum ve davranış problemleri ile öğretmen-anne-çocuk ilişkileri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında 48-60 aylık çocukların uyum ve davranış problemleri ile anneleriyle ve öğretmenleriyle olan ilişkileri arasındaki ilişkiyi belirlemiştir. 252 çocuk ve anneleri ile 59 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilen çalışmada anneleri ve öğretmenleriyle çatışmalı ilişkiler geliştiren çocukların içe yönelimli ve dışa yönelimli davranış problemlerinin daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca annelerin eğitim düzeyi ile anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu; ancak çalışma durumu ile anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin mesleki

deneyimleri ve öğrenim düzeyleri ile öğretmen-öğrenci ilişkileri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Sak vd. (2015), okul öncesi dönemi çocukları bulunan toplam 258 ebeveynin katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında ebeveynlerin tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda ebeveynlerin yaşlarının, evlendikleri yaşların, öğrenim durumlarının ve çocuk sayılarının çocuklarına yönelik tutumları üzerinde etkili olduğu; annelerin babalara oranla daha demokratik bir tutuma sahip oldukları, çocuk sayısı fazla olan ve düşük eğitim düzeyine sahip olan ebeveynlerin otoriter tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Bedge ve Özyürek (2016), 5-6 yaş grubunda yer alan 60 erkek 60 kız olmak üzere toplam 120 çocuğun katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında ebeveyn ve öğretmen tutumlarının çocukların problem çözme becerileri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda demokratik tutuma sahip babaların çocuklarının davranışlarının sonucunu tahmin etme düzeylerinin daha yüksek olduğu, aşırı koruyucu tutuma sahip babaların çocuklarının ise soru sorma becerilerinin daha düşük düzeyde olduğu ve aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin de problemin bileşenlerini tanımlama becerilerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Bartholomeu vd. (2016), 202 çocuğun katılımıyla yürüttükleri çalışmada çocukların sosyal becerileri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal becerileri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu, olumlu ebeveyn tutumlarına sahip ailelerin çocuklarının daha yüksek düzeyde uyum ve fedakarlık davranışı gösterdikleri, olumsuz ebeveyn tutumlarına sahip ebeveynlerin çocuklarının ise atılganlık davranışlarının daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Cruz vd. (2017), Güney Brezilya'da yaşayan 36-48 aylık okul öncesi dönemi çocuklarının fazla kiloları ile uyum ve davranış bozuklukları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada araştırmaya katılan erkek çocuklarının %15'inin kız çocukların ise %12'sinin aşırı kilolu olduğu ve aşırı kilolu kız çocuklarının diğer kız çocuklarına oranla daha yüksek düzeyde anksiyete/kaygı ve depresyon düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir.

Köyceğiz (2018), 48-72 aylık çocuklara sahip olan toplam 557 çocuk ve ebeveynlerinin katılımıyla yürüttüğü çalışmada ebeveynlerin çatışma eğilimleri ve iletişim becerileri ile çocuklarının davranış ve uyum bozuklukları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda çocukların uyum ve davranış bozuklukları ve sosyal becerileri ile ebeveynlerinin kişilik özellikleri arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu, olumlu kişilik özelliklerine sahip ebeveynlerin çocuklarında daha az düzeyde uyum ve davranış bozukluğu görüldüğü belirlenmiştir. Yine araştırmada çocukların sosyal becerileri ile uyum ve davranış bozuklukları arasında ve çocukların cinsiyet, ailenin ekonomik gelir düzeyi, anne-babaların meslekleri ve çocukların okul türü değişkenleri ile sosyal becerileri ve davranış ve uyum bozuklukları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Bölüm III

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracının hazırlanması ve geliştirilmesi, verilerin toplanması ve verilerin analiz sürecine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada okul öncesi dönemi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolüne yönelik öğretmen görüşlerinin kapsamlı şekilde ele alınması amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2015) nitel araştırmayı, bir amaç doğrultusunda belirli bir olgu veya olayın derinlemesine incelenmesi olarak tanımlamıştır. Olgubilim ise, bireylerin farkında olduğu fakat derinlemesine bilgi sahibi olmadığı olgular üzerine yoğunlaşmak olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2015). Bu doğrultuda araştırmada belirlenen olgu “okul öncesi dönemi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü” olmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmada bir konunun araştırmacı tarafından belirlenen ölçütlere bağlı olarak detaylı incelenebilmesi adına, amaçlı örneklem türlerinden biri olan ölçüt örnekleme kullanılarak çalışma grubu belirlenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturmak için belirlenen ölçüt ise; Elazığ İl Millî Eğitim Müdürlüğü’ ne bağlı anaokullarda görev yapan, görevinin en az 5. yılında olan okul öncesi öğretmeni olmak olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubu;

Elazığ il milli eğitimine bağlı anaokullarda görev yapan ve görevinin en az 5.yılında olan 40 okul öncesi öğretmeni olmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen ve 7 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme önceden hazırlanmış soruların cevabını karşılıklı iletişim yoluyla almayı ifade etmektedir. Soruların önceden hazır olması ise bu tekniğin en önemli avantajıdır (Creswell, 2007).

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanma sürecinde öncelikle alanyazın taranarak bir form hazırlanmış ve 6 okul öncesi öğretmeni ile pilot uygulama yapılmıştır. Uygulama sonrası danışman öğretim elemanının önerileri doğrultusunda düzenlemeler yapılmış, alanla ilgili 2 uzman görüşüne de başvurulmuş ve yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla araştırmacı ve bir alan uzmanının birbirinden bağımsız olarak yapmış olduğu kod ve temalara ayırma işlemi karşılaştırılmıştır. Taylor (2005) veri toplama aracının güvenilirliği için karşılaştırma sonucunda kodlayıcılar arasındaki uyumun %80-%90 arasında olması gerektiğini belirtmiştir. Bu uyum yüzdesini yakalayabilmek adına Miles ve Huberman (1994)'ın "Görüş Birliği/(Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)x100 olarak belirttiği formülden yararlanılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın güvenilirliği %87 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın geçerliliğinin sağlanması için araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri olduğu biçimiyle ve objektif şekilde yansıtılmıştır (Kirk ve Miller, 1986; Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2015).

Verilerin Toplanması

Okul öncesi öğretmenleri ile görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için öncelikle Ek-1'de sunulan resmi izinler alınmış ve öğretmenlerin uygun oldukları gün ve saatler doğrultusunda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlere sorulara verdikleri yanıtların yalnızca araştırma bulgularında kullanılacağı belirtilmiştir. Gönüllülük esasına dayanılarak gerçekleştirilen görüşmelerde her bir öğretmen ile ortalama 35- 40 dk görüşülmüş ve izinleri alınarak görüşme kayıt altına alınmıştır. Görüşme sonrası verilen cevaplar bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada içerik analizi yöntemine başvurulmuştur. Patton (2014)'a göre içerik analizi, ana temada neyin önemli olduğunu vurgulamak adına verileri kategorilere ayırmayı kapsayan bir süreçtir.

İçerik analizi yapılırken öncelikle ses kaydı yapılarak elde edilen veriler yazıya geçirilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin her biri Ö1, Ö2, Ö3,...,Ö40 şeklinde kodlanmıştır. Bunun ardından toplanan veriler araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından birbirinden bağımsız şekilde önce kavramsallaştırılarak kodlara ulaşılmış, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre düzenlemeler yapılmış, verileri açıklayan temalar oluşturulmuş ve son olarak analiz sonucu elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

İçerik analizi sonuçlarını görsele dökülebilmek adına öncelikle analiz tabloları oluşturulmuş ve sonuçlar frekans olarak belirtilmiştir. Yapılan içerik analizi sonucu elde edilen bulgular ise NVivo paket programı ile modellenmiştir.

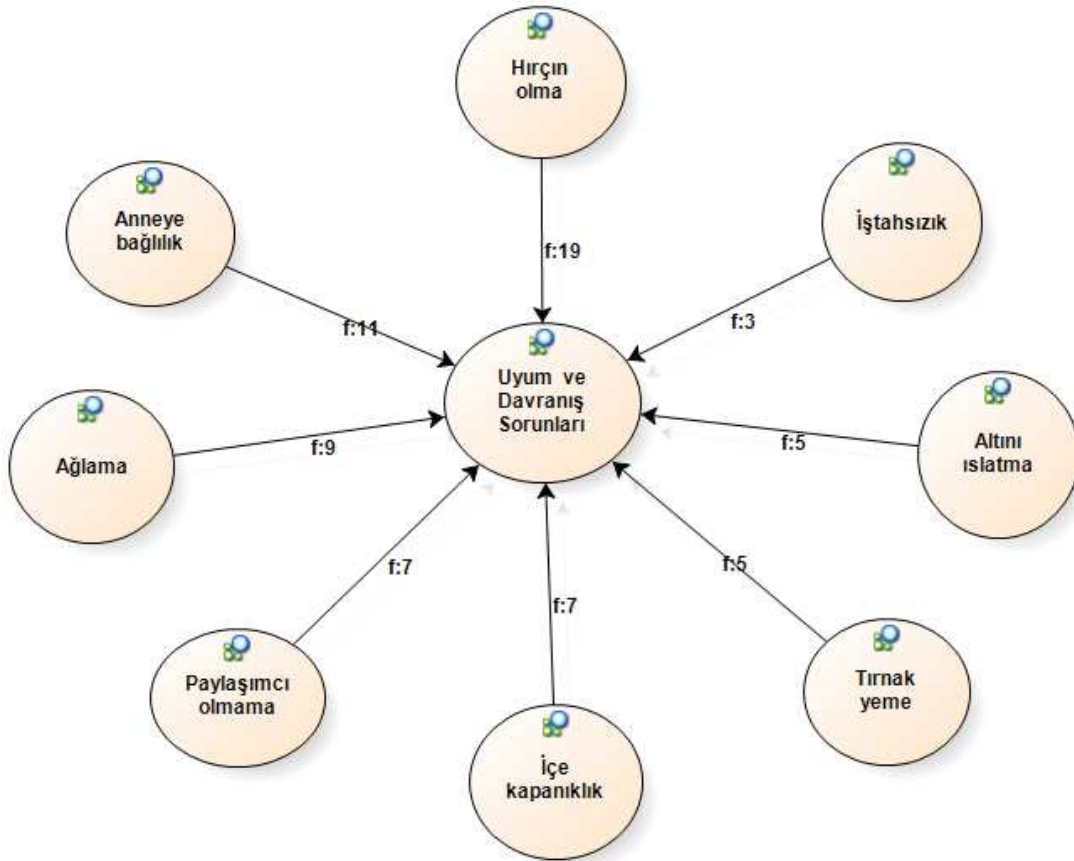
Bölüm IV

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt amaçlarına bağlı olarak elde edilen bulgular yer almaktadır.

Okul öncesi dönemi çocuklarda karşılaşılan uyum ve davranış problemleri

Araştırmanın birinci alt amacı “Öğrencilerinizde en çok karşılaştığınız uyum ve davranış problemleri nelerdir?” sorusu ile ifade edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin cevapları, “uyum ve davranış problemleri” şeklinde temalandırılmış ve öğretmenlerin görüşleri Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Okul öncesi dönemi çocuklarda uyum ve davranış problemlerine ilişkin öğretmen görüşleri

Şekil 1’de okul öncesi dönemi çocuklarda uyum ve davranış problemlerine ilişkin öğretmenler “hırçın olma” (f:19), “anneye bağlılık” (f:11), “ağlama” (f:9), “paylaşımçı olmama” (f:7), “içe kapanıklılık” (f:79), “tırnak yeme” (f:5), “altını ıslatma” (f:5) ve “iştahsızlık” (f:3) yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu konuda bazı öğretmenler şu şekilde görüş belirtmiştir:

Ö3: “Çocuklarda en çok karşılaştığım sorunlar; kendi aralarında vurma itme davranışı, saldırgan davranışlar, oyuncaklarını paylaşmak istememe.”

Ö24: “Anne babadan ayrılma, şiddet içeren fiziksel temaslar konusunda sorun yaşıyoruz.”

Ö5: “Paylaşma olayının olmaması, kıskançlık olayı.”

Ö30: “Anneden ayrılamama, saldırgan davranışlar.”

Ö19: “Akran zorbalığı, her dediğinin yapılmasının istenmesi “

Ö21: “Vurma, izinsiz oyuncak alma”

Ö13: “Sabırsızlık paylaşmama isteği”

Ö20: “İsteklerini ağlayarak elde etme.”

Ö22: “Tırnak yeme, saldırganlık”

Ö6: “Yemek yememe, çekingelik, hiperaktivite davranışlar,”

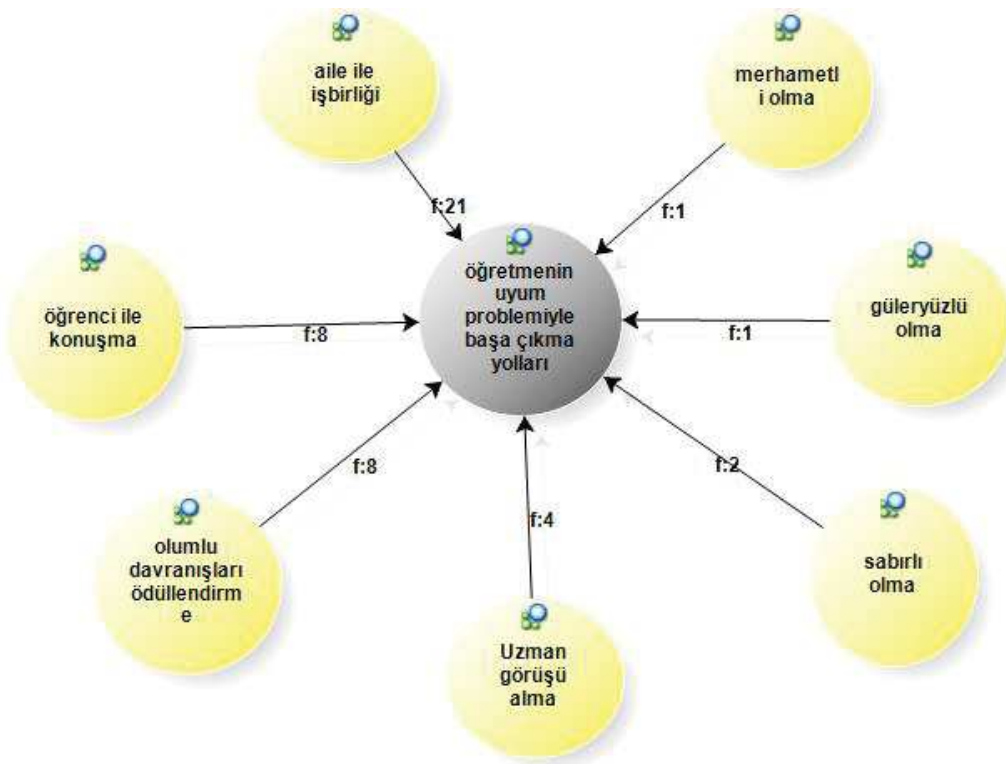
Ö31: “Saldırgan davranış ve aşırı sahiplenme”

Görüşme yapılan okul öncesi öğretmenlerinin örnek olarak verilen ifadelerinden de anlaşıldığı gibi okul öncesi dönemdeki çocuklarda kıskançlık, annelerinden ayrılmama, paylaşmama, akran zorbalığı, arkadaşlarının eşyalarını izinsiz alma, hiperaktivite ve saldırganlık davranışlarını yaygın olarak sergiledikleri görülmektedir. Bu dönemdeki çocukların gelişim dönemleri de göz önünde bulundurulduğunda sergiledikleri davranışların gelişim dönemlerine bağlı olarak ortaya çıkabilen davranış bozuklukları olduğu söylenebilir.

Çocuğun bu dönemde problemlerini çözebilmelerine yardımcı olunarak söz konusu davranış bozukluklarının zamanla yerini normal davranışlara bırakacağını söylemek mümkündür.

Öğretmenin en çok karşılaşılan uyum problemiyle başa çıkma yolları

Araştırmanın ikinci alt amacı “*En çok karşılaştığınız uyum ve davranış problemleri ile nasıl başa çıkıyorsunuz?*” sorusu ile ifade edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerin görüşleri Şekil 2’ de sunulmuştur.

Şekil 2. Okul öncesi öğretmenleri çocuklarda karşılaşılan uyum problemleri

Şekil 2’de okul öncesi öğretmenleri çocuklarda karşılaşılan uyum problemleri ile “aile ile işbirliği” (f:21), “öğrenci ile konuşma” (f:8), “olumlu davranışları ödüllendirme” (f:8), “uzman görüşü alma” (f:4), “sabırlı olma” (f:2), “gülyüzlü olma” (f:1), “merhametli olma” (f:1) şeklinde başa çıkmaya çalıştıklarını görüş bildirmişlerdir. Araştırmaya katılan bazı okul öncesi öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri şöyledir:

Ö12:” Ağlama nöbeti geçiren öğrencim için ne sebep ile ağladığı öğrenilip sebebi ortadan kaldırmaya çalışarak çocuğun sakinleşmesini sağlamaktayım. Paylaşım problemi yaşayan öğrenciler için saatli olarak oyuncaklarla oynamalarını sağlamaya çalışıyorum. Bu konuda inatçılık yapan ve ağlamaya başlayan çocuklara o gün o oyuncakla oynamasını yasaklayarak daha sonraki günlerde uyumlu olması sağlanılır.”

Ö34: “Her çocuğun beklentisi ve karakteri farklıdır. Bunun için her çocuğa yaklaşım farklı olur. Fakat genel olarak her çocuğun beklentisi sevgi, şevkat aradığı anne kucığı sıcaklığını ona bir nebze de olsa yaşatmaktır önemli olan. Sabır, gülyüz ve merhamet esastır.”

Ö37: “Okul-Aile ile işbirliği ve Rehber öğretmenlerle iletişim ve bilgi alış-verişi sağlanması.”

Ö6: “Paylaşmama sıkıntısı yaşayan öğrencilerimiz için oyuncak, kitap paylaşım günü gibi günler planlayarak davranışı paylaşma pekiştirmesini sağlıyoruz.”

Ö8: “Baskılanmış ve sürekli eleştirilen çocuklarda tırnak yeme davranışının olduğu gözlemledim Pdr. Uzmanı, veli ve öğretmen olarak görüşmeler yapıp, öğrencideki özgüven sorununu ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yaptırıp arkadaşlarına vuran öğrenciye olumlu pekiştirmeler vererek, sevgimizi arkadaşlarıyla birlikte daha çok hissettirdik.”

Ö1: “Özellikle hiperaktif çocuklara görev ve sorumluluk vererek, aileyle görüşüyorum, rehberlik öğretmenimize yönlendiriyorum.”

Ö26: “Öğrenci davranışlarına toleranslı davranarak davranarak sakinleşmesine sağlıyorum”

Ö27: “Konuşarak ve rehber öğretmenimize yönlendirerek”.

Ö32: “Davranış sorunlarına bağlı olarak mesleki bilgi ve birikim, rehber öğretmeni desteği, meslektaşlarımla fikir alışverişi, konu ile ilgili araştırma, makale okuma vb. aile ile iletişim sağlayarak sorunu çözmeye çalışıyorum.

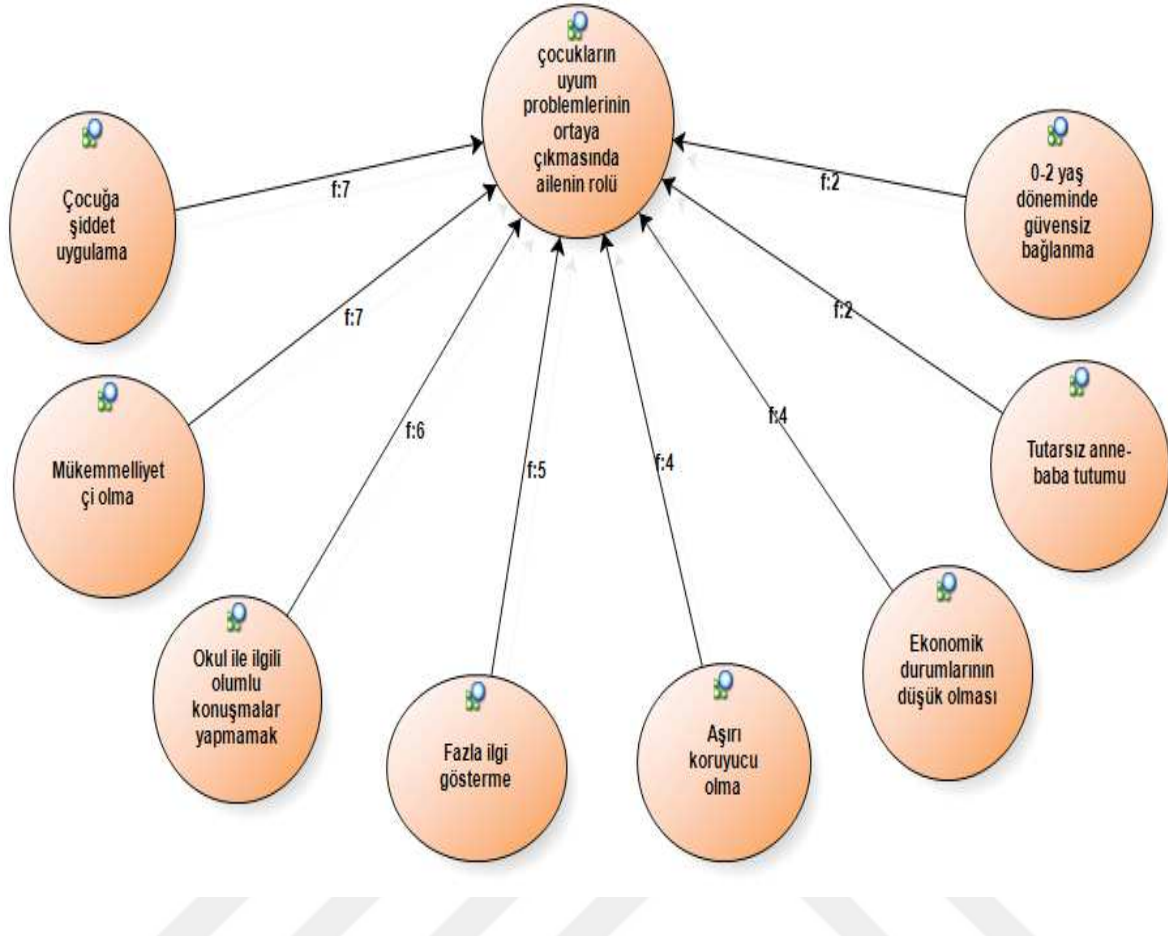
Ö6: “Öğretmen Aile ile işbirliği ile sorunları çözmeye çalışırım”

Ö16: “ Ortak ilgi alanlara bulup onları o kanalize ederek, ilgi alanlarına göre sevdikleri çizgi kahramanları, sevdikleri şarkı ve oyunlara ilgilenmeleri sağlamaktayım”

Görüşme yapılan okul öncesi öğretmenlerinin örnek olarak verilen ifadelerinden de anlaşıldığı gibi öğretmenlerin genellikle çocuğun sergilediği davranış bozukluğunun altında yatan sebepleri belirlemeye çalıştıkları, bu bağlamda kimi zaman çocuklara güler yüzlü ve sevgi dolu davranışlar sergileyerek, kimi zaman çocuğun ailesiyle işbirliği yaparak kimi zaman da okul rehberlik servisiyle görüşerek söz konusu davranış bozukluklarını ortadan kaldırmaya çalıştıkları görülmektedir. Öğretmenlerin genel olarak çocukların gelişim dönemlerine bağlı olarak sergiledikleri uyum ve davranış bozukluklarının çözümünde deneyimli meslektaşları ile iletişim kurarak tecrübelerinden yararlanmaları bu sorunların etkili ve hızlı bir şekilde çözülebilmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğretmenlerin uyum ve davranış bozukluğuyla mücadelede çaba harcadıkları söylenebilir.

Okul öncesi dönemi çocukların uyum problemlerinin ortaya çıkmasında ailenin rolü

Araştırmanın üçüncü alt amacı “Çocuklarda uyum ve davranış probleminin oluşmasında ailenin rolü nedir?” şeklinde ifade edilmiş ve öğretmenlerin görüşleri Şekil 3’de sunulmuştur.

Şekil 3. Okul öncesi öğretmenleri çocuklarda uyum ve davranış probleminin oluşmasında ailenin rolü

Şekil 3'te okul öncesi öğretmenleri çocuklarda uyum ve davranış probleminin oluşmasında ailenin “çocuğa şiddet uygulama” (f:7), “mükemmelliyetçi olma” (f:7), “ okul ile ilgili olumlu konuşmalar yapmama” (f:6), “fazla ilgi gösterme” (f:6), “aşırı koruyucu olma” (f:4), “ekonomik durumlarının düşük olması” (f:4), “tutarsız anne-baba tutumu” (f:2) ve “0-2 yaş döneminde güvensiz bağlanma” (f:2) şeklinde rol oynadıklarını ifade etmişlerdir. Bu hususta araştırmaya katılan bazı okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri şu şekildedir:

Ö35: “daha önce ailesinden ayrılmamış olmasının etkisi oldukça fazla. Ailede özel bir ilgi gördüğünden okula alışma süreci çocuk için bihayli zor.”

Ö28: “Tutarsız anne-baba tutumu bu durumu oldukça etkilidir. Çünkü davranış bozuklukları bir anda ortaya çıkmıyor.”

Ö24: “Aile çok önemlidir. Bir sorun olduğunda öğretmenle hem fikir olması gerekir, sabırlı ve kararlı olmalıdır.”

Ö38: “Çocukların davranış problemlerinde ailenin etkisi çok büyük rol oynamaktadır. anne baba çocukların davranış problemlerine karşı tutumlarını, çocuk davranışlarını olumlu veya olumsuz davranışlar sergilemesine neden olur.”

Ö1: “Çocukların davranış problemlerin genel sebebi ailedir.”

Ö24: “Çocuk davranışlarında aile büyük önem arz etmektedir. Çocuk her davranışı ailede öğrenir. Çocuk anne babayı rol model alır.”

Ö6: “Aile çok etkilidir. Aile okula hazır ise çocukta hazır olur. Çocuk davranışlarının gelişiminde kararlılık önemlidir.”

Ö11: “Çocukların davranış problemlerinde aile ile ilişki halinde oluyoruz. Evdeki ortamı ile okul ortamındaki davranışları değerlendiriyoruz. Olumsuz olduğu durumlarda çocukla konuşuyoruz.”

Ö39: “Ailenin rolünün büyük oranda olduğunu düşünüyorum çünkü okulda çocuklar ailelerinin onlara davrandığını anlatıyorlar. Eğer aileler yanlış tutumlar sergilemişse sonuçları da olumsuz oluyor. Bir de çocuklar öğretmenle karşılaşmadan ilk eğitimi ailede aldığından aileler bu gibi durumlarda çok etkili olabiliyor.”

Ö13: “En büyük faktör ailedir”

Ö34: “Çocuğun dünyası modeli her zaman aileden başlar”

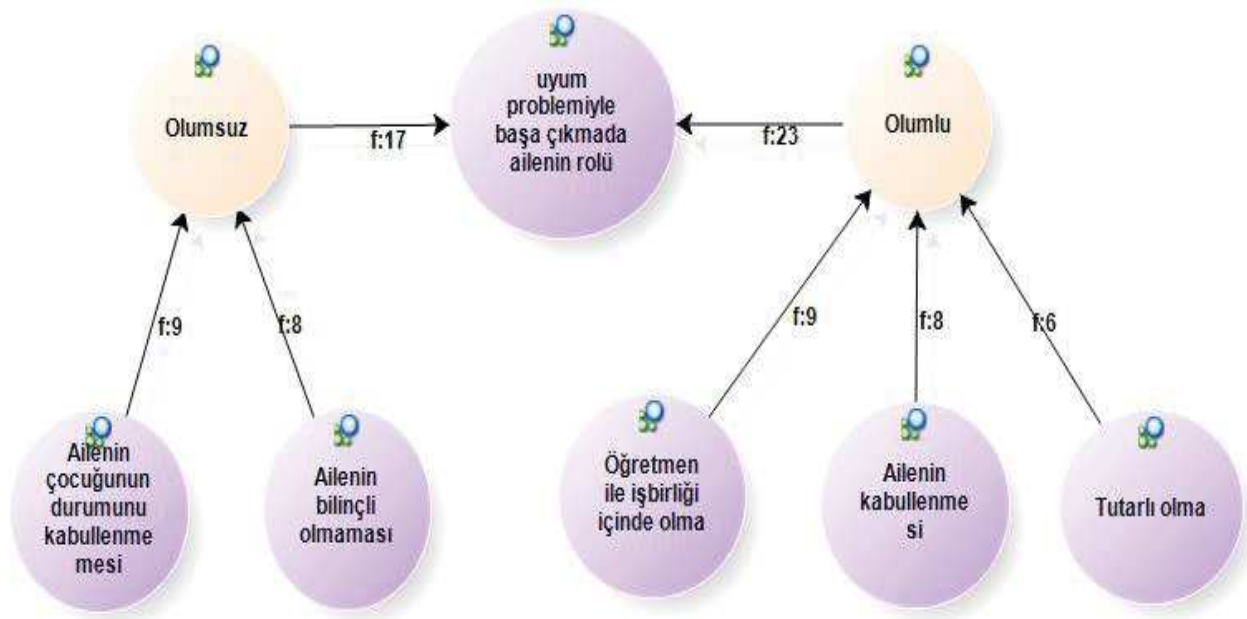
Ö8: “Birincil derecede aile etkilidir. En önemli sebep de çocuk yetiştirme yöntemlerinin eksikliğidir.”

Görüşme yapılan okul öncesi öğretmenlerinin örnek olarak verilen ifadelerinden de anlaşıldığı gibi genellikle ailelerin mükemmeliyetçi olma, çocuklarına psikolojik ve fiziksel şiddet uygulama, aşırı koruyucu-baskıcı ya da aşırı hoşgörülü davranma gibi hatalı ebeveyn tutumları sergileme ve okula yönelik olumsuz düşüncelerini çocuğun yanında dile getirme

gibi olumsuz davranışları çocukların uyum ve davranış problemlerinin ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Bu bağlamda öğretmenlerin, çocukların uyum ve davranış bozuklukları üzerinde etkili olan en önemli nedenlerden birinin aile faktörü olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Uyum ve davranış problemiyle başa çıkmada ailenin rolü

Araştırmanın dördüncü alt amacı “Çocuktaki uyum ve davranış problemiyle başa çıkmada ailenin rolü nedir?” sorusu ile ifade edilmiştir. Öğretmenlerin yanıtları “olumlu” ve “olumsuz” şeklinde 2 temaya ayrılmış ve şekil 4’te sunulmuştur.

Şekil 4. Okul öncesi öğretmenleri çocuklardaki uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü

Şekil 4’te okul öncesi öğretmenleri çocuklardaki uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin daha çok “olumlu” (f:23) yönde rol oynadığını belirtmişlerdir. Buna gerekçe olarak “ öğretmen ile işbirliği içinde olma” (f:9), “ ailenin kabullenmesi” (f:8) ve “ tutarlı olma” (f:6) görüşlerini belirtmişlerdir.

Ailenin “olumsuz” (f:17) yönde rol oynadığını düşünen öğretmenlerin gerekçeleri ise “ailenin çocuğun durumunu kabullenmemesi” (f:9) ve “ ailenin bilinçli olmaması” (f:8) olmuştur.

Araştırmaya katılan bazı okul öncesi öğretmenlerinin soruya verdikleri yanıtlardan oluşan görüşleri şu şekilde sunulabilir:

Ö29: “Eğer bir probem varsa çocuğun kişiliği için okul ve aile işbirliği ile hareket etmelidir. Sağlam karakterli bireyler yetiştirmek için tutarlı ve sabırlı ebeveyn olunmalıdır.”

Ö12: “Bazı aileler çocuklarındaki davranış problemlerini asla kabul etmek istemeyerek bizim de işimizi zorlaştırıyor.”

Ö4: “İlgili aile ve işbirliği ile sorun çözülür. Aile son derece etkilidir.

Ö37: “Ailelerin tutumu çok önemli size destek ve yanınızda olursa, kararlı davranırsa problem ortadan kalkar”

Ö10: “Ailelerdeki ekonomik sıkıntılar, şiddetli geçimsizlik, çocuklukta öğrendiği anebaba olma özellikleri çocuğun ahlaki, sosyal gelişiminde maalesef olumsuz etkileri çok fazla oluyor. Örneğin; sana vurana sende vur, şiddetli karşı şiddet gibi”

Ö3: “Her şey okulda bitmiyor. Aile bu sorunların farkında ise bu davranış problemleri ile daha iyi başa çıkabilir.”

Ö1: “Bazı velilerimiz uyum ve davranışlarda başarılı”

Ö14: “Ebeveynler çocuklara huzurlu bir ortam sunmalı problemleri ortadan kaldıramıyorsa öğretmen aile işbirliği ile çocuğa yardımcı olunmalıdır.”

Ö8: “Anne ve baba aynı tutum içinde olmalıdır. Anne ve baba farklı tutumlar içinde olduğunda çocuktaki uyum ve davranış problemleri artmaktadır. Uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmak için aile en önemli role sahiptir.”

Ö23: “Genellikle okul ve psikologdan destek beklemektedirler. Orta derecede başa çıkma göstermektedirler.”

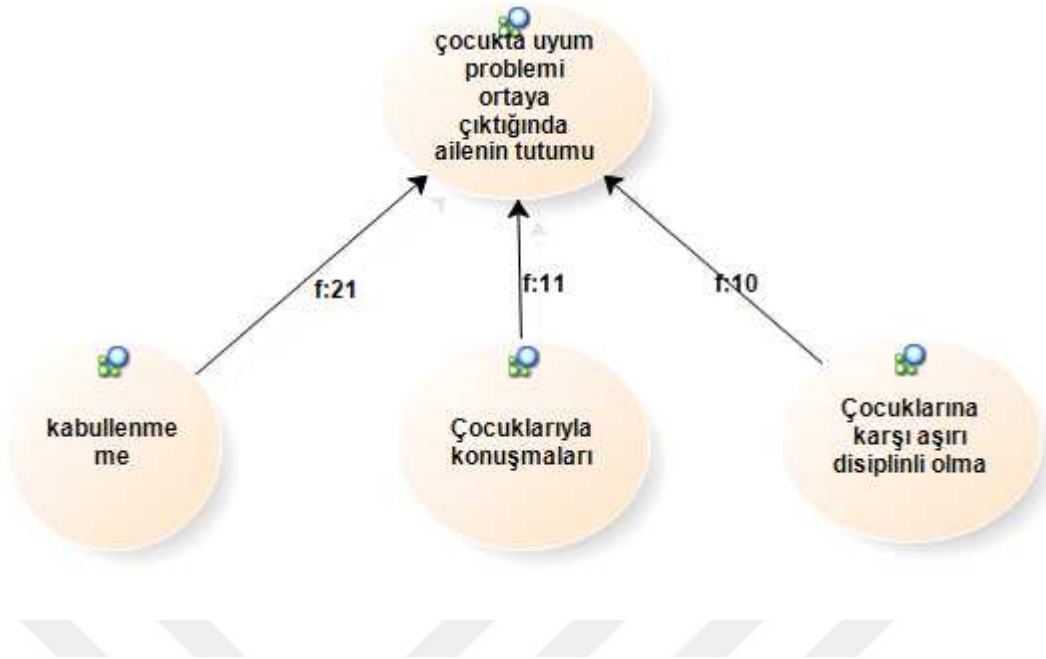
Ö35: “Aile ile sürekli iletişim halinde olunması gerek çocukta olumsuz bir davranış görüldüğünde bunun hemen aile ile paylaşılıp neler yapılması konusunda fikir alışveriş yapılmalı okulda ne yapılırsa aynı şekilde evde de ailenin yapması gerekir.”

Ö9: “Aile gerek örnek davranışlar sergileyerek, model olarak gerek, olumlu davranışları evde pekiştirerek birinci derecede etkilidir.”

Görüşme yapılan okul öncesi öğretmenlerinin örnek olarak verilen ifadelerinden de anlaşıldığı gibi uyum ve davranış bozukluklarıyla mücadele sürecinde bazı ailelerin çocuklarının davranış bozukluklarını kabullenerek öğretmenlerle işbirliği yapma ve bu davranışların ortadan kaldırılmasına yönelik tutarlı davranışlar sergileme gibi olumlu davranışlar sergilediği; bazı ailelerin de çocuklarının durumunu kabullenmeme ve bu sorunla nasıl baş edebileceğini bilememe gibi olumsuz davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Günümüzde çekirdek aile yapısına geçiş ve çocuk sayısının azalmasıyla birlikte ailelerin çocuklarına daha fazla değer vermelerinin uyum ve davranış bozuklukları ile mücadelede olumsuz davranışlar sergileme eğiliminde etkili olabildiği düşünülebilir.

Uyum ve davranış problemi ortaya çıktığında ailenin tutumu

Araştırmanın beşinci alt amacı “*Uyum ve davranış probleminin ortaya çıkması durumunda ailenin çocuğa karşı tutumu ne olmaktadır?*” sorusu ile ifade edilmiş ve öğretmenlerin görüşleri Şekil 5’de sunulmuştur.

Şekil 5. Çocuklarda uyum ve davranış probleminin ortaya çıkması halinde ailenin çocuğa karşı tutumu

Şekil 5’te çocuklarda uyum ve davranış probleminin ortaya çıkması halinde ailenin çocuğa karşı tutumuna ilişkin “ kabullenmeme” (f:21), “ çocuklarıyla konuşma” (f:11) ve “çocuklarına karşı aşırı disiplinli olma” (f:10) şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu konuda araştırmaya katılan bazı okul öncesi öğretmenleri şu şekilde görüş belirtmiştir:

Ö7: “Genellikle inkar. Benim çocuğum bunu yapmaz, kendini savunmuştur... gibi cümleler kurarlar.”

Ö9: “ Bazı aileler aşırı disiplin kuruyor.”

Ö25: “Aile bu konuda, sabırlı, destekleyici olmalıdır.”

Ö3:“Aile öncelikle bu durumu kabullenemiyor ve sözel iletişime geçmesi tercih ediyor.”

Ö1:“Sorunu dış kaynaklı sanıp öğretmene okulda bir problem olup olmadığını sorarlar.”

Ö24: “Sabırlı, sakın, sevecen olmalılar.”

Ö17: “Genelde kabul etmeleri zor oluyor, evde böyle değil, hiç yapmazdı gibi tepkiler alıyorum. İlgisiz aileler çocuk ile konuşma bile yapmıyor. Bazı aileler çok fazla baskı yapıyor bilinçli olan anne baba uzman yardımı almak istiyor.”

Ö15: “Anne baba sakın kalmalı, çocuklarına söz hakkı tanınmalı, isteklerinin ertelenmesi ya da sıralanması öğretmeli ve en önemli iyi bir model olmalı.”

Ö16: “Ailenin tutumu çocuğa karşı sabırlı olmalı, onların uyum problemlerini çocuklara zarar vermeden ortadan kaldırmaya çalışmalıdırlar.”

Ö26: “Bazı aileler aşırı disiplin kurarlarken, bazıları aşırı gevşek tutum sergilemektedirler.”

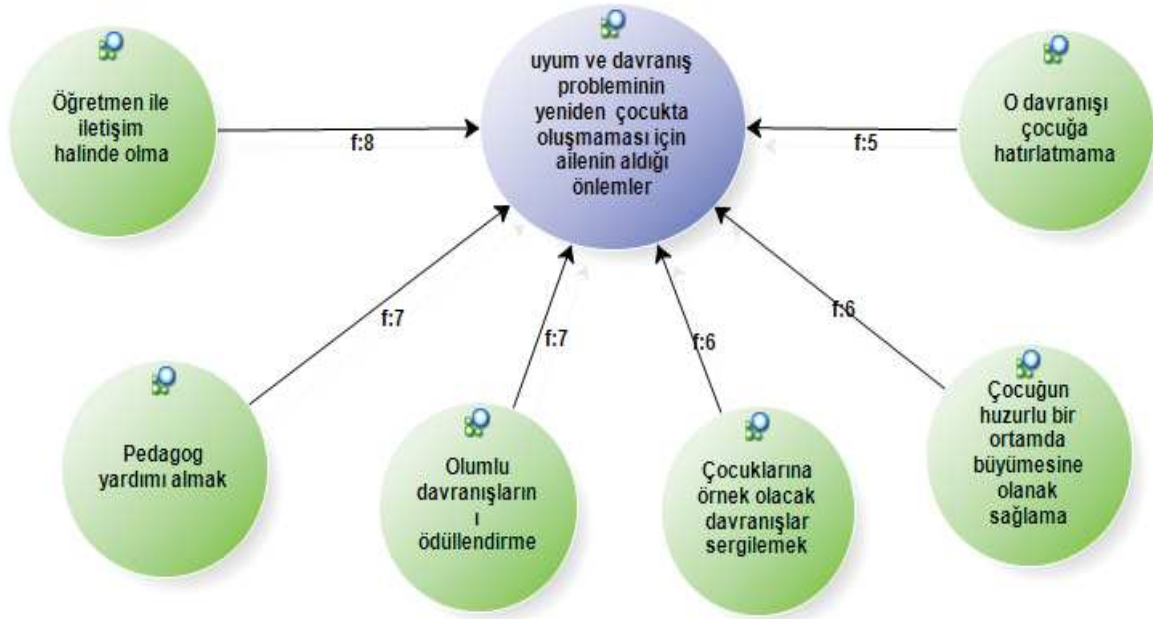
Ö33: “Çocuğun neden direk ağlamaya başvurduğunu anlayıp ona göre çözüm odaklı olmalı.”

Ö22: “İlk önce kabullenemiyor aile, kabullendikten sonra çözümü daha kolay.”

Görüşme yapılan okul öncesi öğretmenlerinin örnek olarak verilen ifadelerinden de anlaşıldığı gibi ailelerin çocuklarının davranış bozuklukları sergilediğini kabullenmeme, disipline edebilmek amacıyla aşırı ve baskıcı tutumlar sergileme ya da çocuklarının bu davranışlarını görmezden gelerek aşırı gevşek tutum sergileme gibi olumsuz davranışlar sergiledikleri; ancak bazı ailelerin ise duruma yönelik daha bilinçli yaklaşım sergileyerek öğretmen ve okul rehberlik servisiyle işbirliği yaptıkları görülmektedir. Günümüzde sosyal medya, çekirdek aile yapısına geçiş ve sosyo-kültürel yapı gibi birtakım unsurlar çocuğu aile yapısının merkezine koymaktadır. Bu durumun da ailelerin çocuklarının uyum ve davranış bozukluklarıyla mücadele sürecinde olumsuz davranışlar sergilemesinde etkili olduğu düşünülebilir.

Uyum ve davranış probleminin yeniden çocukta oluşmaması için ailenin aldığı önlemler

Araştırmanın altıncı alt amacı “Çözümü yapılan uyum ve davranış problemlerinin yeniden çocukta oluşmaması için aileler ne gibi önlemler almaktadır?” sorusu ile ifade edilmiş ve öğretmenlerin görüşleri Şekil 6’da sunulmuştur.

Şekil 6. Çocuklarda uyum ve davranış probleminin yeniden oluşmaması için ailenin aldığı önlemler

Şekil 6’ da çocuklarda uyum ve davranış probleminin yeniden oluşmaması için ailenin aldığı önlemlere ilişkin öğretmenlerin “öğretmen ile iletişim halinde olma” (f:8), “ rehber öğretmen yardımı alma” (f:7), “ olumlu davranışları pekiştirme” (f:7), çocuklarına örnek olacak davranışlar sergileme” (f:6), “çocuğun huzurlu bir ortamda büyümesine olanak sağlama” (f:6) ve “o davranışı çocuğa hatırlatmama” (f:5) şeklinde görüş belirttikleri görülmektedir. Bu hususta araştırmaya katılan bazı okul öncesi öğretmenleri şu şekilde görüş belirtmiştir:

Ö3: “Uyum ve davranış problemini ortaya çıkaran kaynakların tekrar oluşmasını engellemeye, stres ortamının kaynaklarını yok etmeye, çocuğun huzurlu bir ortamda büyümesine olanak sağlamaya çalışıyorlar.”

Ö26: “ Aile içinde yanlış davranış ve tutumları büyükler olarak önce kendileri değiştirip çocuklarına örnek olarak önlem alıyorlar.”

Ö7: “Netlik kazandırarak tutumlarını sağlamaları gerekmektedir. Bunun daha olumlu olmasını sağlar.”

Ö8: “O davranışı hatırlatmana ve bu konuyu konuşmaktan kaçındıklarını dile getiriyorlar.”

Ö9: “Davranış sözmüş ve uzun zaman sonra yeniden tetiklenmişse aile öğretmenle bilinçli iletişime geçerek davranışın çözümü için destek görüyoruz.”

Ö22: “Çoğu zaman aileler durumu kabullenmiyor.”

Ö26: “Aile çocuğuyla sürekli ilgilenmeli ve iletişimini çocuktan hiç kesmemelidir.”

Ö31: “Okul aile işbirliği içinde çabalayarak olumlu davranışlar üstünde geliştirme sağlamışlardır.”

Ö30: “Uyum ve davranış problemlerini ortaya çıkaran kaynakların tekrar oluşmasını engellemeye, stres ortamının kaynaklarını yok etmeye, çocuğun huzurlu bir ortamda büyümesine olanak sağlamaya çalışıyorlar.”

Ö17: “Okulda öğretmenin nasıl davrandığını ve neler uygulandığını dikkate alarak evde de aynı yolu izleyebilir.”

Ö15: “İstikrarlı ve uygulamayı sürekli yapma”

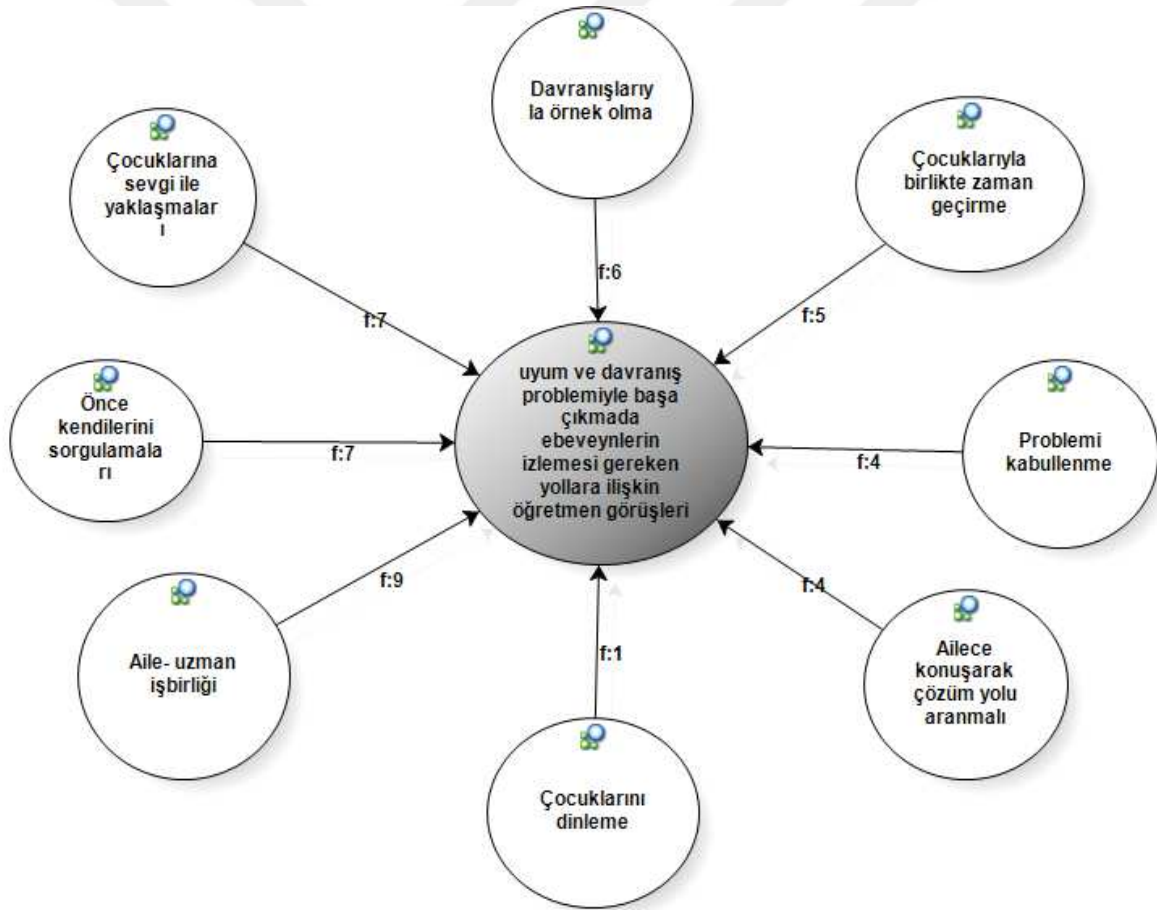
Ö10: “Öğretmen ile işbirliği içinde tutarlı davranışlar sergilemektedir.”

Görüşme yapılan okul öncesi öğretmenlerinin örnek olarak verilen ifadelerinden de anlaşıldığı gibi ailelerin çocuğun öğretmeniyle işbirliği yapma, çocuklarına yönelik örnek davranışlar sergileyerek çocuklarının olumlu davranışlarını ödüllendirme, çocuğun olumsuz

davranışlarını ortaya çıkarabilecek eylem ve söylemlerde bulunmama ve gerekli durumlarda rehber öğretmen yardımı alma gibi davranışlar sergileyerek, çocuklarının uyum ve davranış bozukluklarıyla mücadele sürecinde olumlu rol oynamaktadırlar.

Uyum ve davranış problemiyle başa çıkmada ebeveynlerin izlemesi gereken yollara ilişkin öğretmen görüşleri

Araştırmanın yedinci ve son alt amacı “Ebeveynler uyum ve davranış problemleri ile başa çıkabilmek için ne gibi yollar izlemelidir?” şeklinde ifade edilmiş ve öğretmenlerin görüşleri Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7. Ebeveynlerin uyum ve davranış problemi ile başa çıkmada izlemesi gereken yollar

Şekil 7’de ebeveynlerin uyum ve davranış problemi ile başa çıkmada izlemesi gereken yollara ilişkin okul öncesi öğretmenleri “aile-uzman işbirliği” (f:9), “öncelikle kendilerini

sorgulama” (f:7), “çocuklarına sevgi ile yaklaşma” (f:7), “davranışlarıyla örnek olma” (f:6), “çocuklarıyla birlikte zaman geçirme” (f:5), “problemi kabullenme” (f:4), “ailecek konuşarak çözüm yolu arama” (f:4) ve “çocuklarını dinleme “ (f:1) yönünde görüşler belirtmişlerdir. Bu konuda araştırmaya katılan bazı okul öncesi öğretmenleri şu şekilde görüş belirtmiştir:

Ö32: “Uzman ve psikolog ile işbirliği içerisinde olup davranışı ortadan kaldırmayı bu şekilde denemelilerdir. Çocuğun davranışına olumlu şekilde bir katkı sağlayacaktır.”

Ö25: “Önce kendilerini sorgulamalıdır. (nerede yanlış yaptım diye.) sözleriyle değil davranışlarıyla örnek olmalıdır. Sorunun nedeni tespit edildikten sonra sevgi ile her türlü sorunun çözülebileceğini düşünüyorum.”

Ö17 “Davranış problemi olan öğrencimizi mutlaka annebabayla iletişime geçeriz özellikle anne ve baba tutarlı ve kararlı olmalı, çoğu zamanda evde çocuğu sorumluluklar verilmeli.”

Ö8:“Aile istikrarlı olmalıdır. Verdiği kararlarda geri adım atmamalı. Ödül yolu izlenmelidir.”

Ö16 “Önce okul ve öğretmen ile işbirliği yapmalılar evdeki davranış ve okuldaki davranış çok farklı oluyor. Bu farkı bilerek önemsenen çocuğun işbirliği işe gelişimi ilerliyor ve çocuğun problemi ortadan kalkıyor.”

Ö6:“Karşılaşılan problemler sonucunda öğretmen ve uzmanlardan destek alınmalıdır.”

Ö9:“Anne baba tutum ve davranışlarından tutarlı, dengeli olmaya özen göstermeli konuyla alakalı kitaplar okumalı, seminerlere katılmalı, aşamadığı durumlarda uzmanlardan destek almalıdır.”

Ö2: “Örnek almalılar. Rehberlik ve sınıf öğretmenin söylediğine dikkat etmelidirler.”

Ö9:“Okulla işbirliği yapmalıdırlar.”

Ö5:“Çocuğa daha samimi yumuşak ve sevgi yolu yaklaşımlarda bulunarak sabır ve tutarlılık bu zamanda dengeli olunmalıdır.”

Ö1:“Problemlerin çözmeye veliler çözemiyorsa bir yerlerden destek almaları gerekiyor.”

Ö4:“Davranışın sebebini araştırmalıdır. Davranışa değil neden kaynaklandığına yoğunlaşmalıdır. Çocuğuyla en çok vakit geçiren öğretmeni ile işbirliği halinde olmalıdır.”

Görüşme yapılan okul öncesi öğretmenlerinin örnek olarak verilen ifadelerinden de anlaşıldığı gibi uyum ve davranış bozukluklarıyla mücadelede ebeveynlerin çocuklarının durumlarını kabullenmeleri, onlara sevgiyle yaklaşarak birlikte vakit geçirmeleri, problemin ortaya çıkmasına neden olan durumları sorgulayarak, kendilerinin bu durumdaki etkilerini düşünmeleri, problemin çözümüne yönelik ailecek işbirliği yapmaları ve çocuklarına örnek olabilecek davranışlar sergilemeleri ve gerekmesi halinde uzmanlar ile işbirliği yapmaları problem davranışların ortadan kaldırılmasında etkili rol oynamaktadır.

Bölüm V

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Tartışma ve Sonuç

Uyum ve davranış bozuklukları tüm gelişim dönemlerinde olduğu gibi okul öncesi dönemi çocuklarında da yaygın olarak karşılaşılan önemli sorunlardan biridir. Çocuğun sosyal gelişimi başta olmak üzere tüm gelişim alanları üzerinde doğrudan olumsuz etkiye sahip olan uyum ve davranış problemlerinin ortaya çıkmasında etkili olan unsurların birçok farklı nedene bağlı ortaya çıktığı yapılan araştırmalar sonucunda belirlenmiştir. Aile çocuğun tüm gelişim alanları üzerinde doğrudan etkili olan temel unsurların başında gelmektedir. Doğru ve etkili ebeveyn tutumları çocukların gelişim dönemlerine bağlı olarak ortaya çıkabilen ve normal olarak karşılanan problemleri zamanla azalarak ortadan kalkmasını sağlayabilirken, olumsuz ebeveyn tutumları çocuğun gelişim dönemine bağlı olarak çözmesi gereken sorunları çözememelerini ve bu sorunları ileriki gelişim dönemlerine taşıyarak çözülmesi daha zor karmaşık problemler haline gelmesine neden olabilmektedir. Bu çalışmada da okul öncesi dönemi çocukların uyum ve davranış problemlerinin ortaya çıkmasında ailenin rolünün öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirilerek literatürde yer alan çalışmaların bulgularıyla karşılaştırılmış, araştırmada ulaşılan sonuçlar ile benzer ve farklı sonuçlara yer verilerek bu farklılıkların ortaya çıkmasında etkili olan durumlar değerlendirilmiştir.

Araştırmanın ilk alt problemi olan “*Öğrencilerinizde en çok karşılaştığınız uyum ve davranış problemleri nelerdir*” sorusuna genel olarak okul öncesi dönemdeki çocuklarda kıskançlık, annelerinden ayrılmama, paylaşmama, akran zorbalığı, arkadaşlarının eşyalarını izinsiz alma, hiperaktivite ve saldırganlık davranışlarını yaygın olarak sergiledikleri yönünde cevap vermişlerdir. Dursun (2010), okul öncesi dönemi çocuklarının davranış problemleri

üzerinde ebeveyn tutumlarının etkisini incelediği çalışmasında okul öncesi döneminde çocukların kavgacı ve saldırgan davranışlar gösterme, sıralarını bekleyememe, eşyalarını paylaşmama, kıskançlık, ağlama ve hiperaktivite gibi davranış problemlerini sıklıkla sergilediklerini belirlemiştir. Özdemir (2014), okul öncesi dönemi çocukların ağlama, kıskançlık, kavgacı ve saldırgan davranışlar gösterme, arkadaşlarının eşyalarını izinsiz alma gibi davranışları yaygın olarak sergiledikleri ve erkek çocuklarının kız çocuklara oranla daha yüksek oranda problemlili davranışlar sergilediklerini tespit etmiştir. Yine Derman ve Başal (2013), ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönemi çocukların problem davranışları üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında ağlama, saldırgan davranışlar sergileme, kavga etme ve kıskançlık davranışlarını yaygın olarak sergilediklerini belirlemiştir. Kuyucu (2012), Şehirli (2007), Gülay (2008) ve Özbey ve Alisinanoğlu (2009) da çalışmalarında okul öncesi dönemi çocuklarda benzer davranış problemlerinin yaygın olarak gözlemlendiğini belirlemiştir. Araştırmada ulaşılan bu sonuç literatürde yer alan çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “*En çok karşılaştığınız uyum ve davranış problemleri ile nasıl başa çıkıyorsunuz?*” sorusuna yönelik katılımcı öğretmenlerin genel olarak aile ile işbirliği yapma, öğrenci ile görüşme, sorunları görmezden gelerek gülyüzlü davranma ve uzman görüşüne başvurma davranışları gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Güder ve ark. (2018), çalışmalarında okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında sıklıkla karşılaştıkları davranış problemlerini ve bu problemlerle baş etme sürecinde kullandıkları stratejileri belirlemiştir. Çalışma sonucunda öğretmenlerin sınıflarında sıklıkla inatçılık, saldırganlık, öfke nöbetleri ve bağırma gibi davranış bozukluklarıyla karşılaştıklarını ve bu durumla başa çıkma sürecinde görmezden gelme, ödül-ceza sistemleri uygulama ve göz teması kurma yöntemlerini kullandıkları, çocuklara doğru davranışı gösterip öğretme yönünde herhangi bir davranış sergilemediklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Okul öncesi

öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları problem davranışlarla baş etme yöntemlerinin incelendiği bir başka çalışmada ise öğretmenlerin kullandıkları yöntemler sık kullanılan ve sık kullanılmayan yöntemler olmak üzere iki başlıkta toplamıştır. Çalışmada öğretmenlerin olumsuz davranışlarla mücadele sürecinde göz temasında bulunma, sözlü uyarıda bulunma, aile ile görüşme, gözrmezdenden gelme, ödül ve ceza sistemleri kullanma gibi yöntemler tercih ettikleri belirlenmiştir (Gangal ve Öztürk, 2019). İkiz ve Samur (2016) çalışmalarında erken çocukluk döneminde ortaya çıkan problem davranışları öğretmen görüşlerine göre belirlemişlerdir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin problem davranışlarla baş etme sürecinde en fazla uzman desteği alma, aile ile işbirliği yapma, değerli hissettirme ve sorumluluk verme etkinliklerini kullandıkları tespit edilmiştir. Literatürde yer alan çalışmalarda ulaşılan sonuçlar, bu çalışmada elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “*Çocuklarda uyum ve davranış probleminin oluşmasında ailenin rolü nedir?*” sorusuna yönelik katılımcı öğretmenlerin genel olarak çocuklarından beklentilerinin yüksek olması, onlara fiziki ve psikolojik şiddet uygulama, aşırı koruyucu ya da ilgisizlik gibi hatalı ebeveyn tutumları ve ebeveynlerin okula yönelik olumsuz konuşmalarının olumsuz davranışlara yol açtığı yönünde cevaplar vermişlerdir. Literatürde bu bulguyu destekleyen ve bu bulguyla farklılık gösteren sonuçlara ulaşan çalışmalar bulunmaktadır. Yüksek Usta (2014), çalışmasında anne-çocuk ve çocuk-öğretmen ilişkisinin okul öncesi dönemi çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda anne ve öğretmenleriyle etkili iletişim kuramayan, öğretmenleri ve anneleriyle çatışma ilişkisi kuran bireylerin uyum ve davranış bozukluğuna sahip olma oranının arttığını, yine çocukların öğretmenleri ve anneleriyle yakınlık ve çatışma ilişkileri boyutlarında paralel düzeyde ilişkiler kurdukları tespit edilmiştir. Ebeveyn tutumlarının çocukların uyum ve davranış bozuklukları üzerindeki etkisini inceleyen bir başka çalışmada ise 9-13 yaş arasındaki ilköğretim dönemi çocuklarının ebeveynleri arasındaki

çatışmalardan kendilerini sorumlu tuttıkları ve bu durumun uyum ve davranış bozukluklarına yol açtığı belirlenmiştir (Güven, 2013). Erginoğlu (2015), okul öncesi dönemi çocuklar üzerinde yapmış olduğu çalışmada ebeveyn tutumları ve kardeş ilişkilerinin çocukların uyum ve davranış bozuklukları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda ebeveyn tutumlarının çocuğun tüm gelişim alanları üzerinde doğrudan etkili olduğu, olumsuz ebeveyn tutumlarının olumsuz kardeş ilişkileri geliştirmelerine neden olduğu ve bu durumun beraberinde uyum ve davranış bozukluklarını ortaya çıkardığı belirlenmiştir. Demir (2016), öğretmen adaylarının okul öncesi eğitimin sorunlarına yönelik görüşlerini belirlediği çalışmada, öğretmen adaylarının en önemli sorunlarından biri olarak velilerin okul öncesi eğitime yönelik bilgisizlikleri, ilgisizlikleri ve olumsuz tutumlarının olduğunu ifade ettiklerini tespit etmiştir. Bu durum okul öncesi dönemi çocukların problem davranışlara ilişkin görüşlerinin önemsenmemesine ve velinin çocuğunun durumunu kabullenmemesine neden olmaktadır. Bu bağlamda okula yönelik olumsuz tutuma sahip velilerin çocuklarında ortaya çıkan uyum ve davranış problemlerinin ortadan kaldırılması sürecinin daha uzun ve zor bir süreç gerektireceği söylenebilir. Işıtan (2010), DEHB'li çocuklar ile normal gelişim gösteren çocukların dil becerilerini karşılaştırdığı çalışmada normal gelişim gösteren çocukların dilsel becerilerinin DEHB'li çocuklara oranla daha iyi düzeyde olduğunu, çocuğun tüm gelişimsel alanlarında olduğu gibi dil gelişiminde de ailenin önemli rol oynadığını, çocuklarıyla etkili iletişim kurabilen ebeveynlerin çocuklarının dilsel becerilerini daha etkili kullanabildiklerini tespit etmiştir. Literatürde yer alan çalışmalarda ulaşılan sonuçlar, bu çalışmada ulaşılan sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Andı (2014), çalışmada ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönemi çocukların sosyal davranış denetimi, sosyal uyum ve sosyal yeterlilikleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal uyum, sosyal davranış denetimi ve sosyal yeterlilikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunmadığı

tespit edilmiştir. Araştırmada ulaşılan bu sonuç bu çalışmada ulaşılan sonuçla farklılık göstermektedir. Araştırmalarda çalışma gruplarının bireysel farklılıklarının ve sosyo-kültürel özelliklerinin bu farklılığın ortaya çıkmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Çocuktaki uyum ve davranış problemiyle başa çıkmada ailenin rolü nedir?” sorusuna yönelik katılımcı öğretmenlerin bu süreçte ailelerin olumlu ve olumsuz yönde etkilerinin olduğu; çocuğunun durumunu kabullenmemelerinin ve bu durumda ne yapılacağı hakkında bilgi sahibi olmamaları olumsuz yönde etkili olurken, ailenin çocuğunun durumunu kabullenerek sorunun çözümüne yönelik öğretmenlerle işbirliği yapmalarının ve tutarlı davranışlar sergilemelerinin de olumlu yönde etkili olduğu şeklinde cevap verdikleri belirlenmiştir. Gözbüyük (2015), anne-baba tutumu ve öz-kontrolün okul öncesi dönem çocuklarının davranış bozuklukları üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında anne-baba tutumlarının çocuğun davranış bozuklukları üzerinde doğrudan etkili olduğunu, davranış bozukluğuyla mücadele sürecinde anne-babaların öğretmenleriyle işbirliği yapma ve uzman yardımı almalarının önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Andı (2014), çalışmasında uyum ve davranış bozukluğuyla mücadele sürecinde ailelerin bir bölümünün uzman yardımına başvurdukları, öğretmenler ile işbirliğine girdikleri ve süreçte aktif rol oynadıklarını belirlemiştir. Tahiroğlu ve ark. (2009), çalışmalarında ebeveyn tutumlarıyla çocukların davranış bozuklukları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda ebeveyn tutumları ile çocukların davranış bozuklukları arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu, çocuğun durumunu kabullenerek çocuklarıyla etkili iletişim kurma ve uzman desteği alma davranışlarının sorunlu davranışların ortadan kaldırılmasında etkili rol oynadığı belirlenmiştir. Çalışmada ulaşılan sonuçlar ile bu çalışmalarda ulaşılan sonuçlar ve literatürde yer alan Erginoğlu (2015), Yüksek Usta (2014) ve Özdemir (2014)’ün çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan “*Uyum ve davranış probleminin ortaya çıkması durumunda ailenin çocuğa karşı tutumu ne olmaktadır?*” sorusuna yönelik katılımcı öğretmenlerin çocuklarının davranışlarını ortadan kaldırabilmek için baskı yapma, çocuklarının durumunu kabullenmeme ve çocuklarıyla konuşma davranışlarını gerçekleştirdikleri cevabını vermişlerdir. Tilbe (2015), çalışmasında ebeveynlerin okul öncesi dönemi çocukların davranış sorunları ve davranış düzenleme becerileri üzerinde ebeveyn tutumlarının etkisini incelediği çalışmasında ebeveynlerin çocuklarının sorunlu davranışlarını kabullenmediklerini, ödül ve ceza sistemleri kullanarak sorunlu davranışları ortadan kaldırmaya çalıştıkları ve yüksek eğitim düzeyine sahip ailelerin ise çocuklarıyla iletişim kurdukları belirlenmiştir. Ailelerin davranış sorunlarına sahip çocuklarına yaklaşımlarının incelendiği bir başka çalışmada ise ailelerin çocuklarının davranışlarının altında yatan nedenleri belirlemek için uzman yardımına başvurdukları, çocuklarıyla iletişime geçerek sorunlarını çözmeye çalıştıkları, bazı ailelerin ise çocuklarının sorunlu davranışlarını kabullenmedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Sirkeci, 2017). Yüksek öğrenim düzeyine sahip ebeveynlerin davranışların ortadan kaldırılması sürecinde çocuklarıyla etkili iletişim kurma, olumlu ilişkiler geliştirme, çocuklarına sevecen ve şefkatli davranışlar sergiledikleri; düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin ise bu süreçte çocuklarını disipline edebilmek için baskıcı ya da aşırı koruyucu tutum sergiledikleri literatürde yer alan birçok çalışmada belirlenmiştir (Kurt, 2015; Yumuş, 2013; Tutkun, 2012; Gutman, 2010; Eminoğlu, 2007; Şanlı, 2007). Bu çalışmada ulaşılan sonuç ile literatürde yer alan çalışmaların sonuçları benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın altıncı alt problemi olan “*Çözümü yapılan uyum ve davranış problemlerinin yeniden çocukta oluşmaması için aileler ne gibi önlemler almaktadır?*” sorusuna katılımcı öğretmenler ailenin öğretmenlerle işbirliği yapma, uzman yardımı alma, mutlu ve huzurlu olabilecekleri aile ortamı oluşturma, örnek davranışlar sergileme ve çocuğun

olumlu davranışlarını ödüllendirme gibi davranışları geliştirerek olumsuz davranışların tekrar etmesini önleyebileceklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Sonuç olarak ailelerin olumsuz davranışların ortadan kaldırılması sürecinde yerine getirdikleri görev ve sorumlulukları, davranışın ortadan kaldırılmasından sonraki süreçte de devam ettirmelerinin, olumsuz davranışların yeniden ortaya çıkmasını engelleyebileceği söylenebilir. Araştırmada ulaşılan bu sonuç Sirkeci (2007), Gangal ve Öztürk (2019), Andı (2014), Yüksek Usta (2014) ve Güder ve ark. (2018)'in çalışmalarında ulaştıkları sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın yedinci ve son alt problemi olan “*Ebeveynler uyum ve davranış problemleri ile başa çıkabilmek için ne gibi yollar izlemelidir?*” sorusuna katılımcı öğretmenlerin çocuklarının durumlarını kabullenerek problem davranışların ortaya çıkmasında kendi etkilerini sorgulamalarının, çocuklarına sevgiyle yaklaşmalarının, çocuklarıyla zaman geçirerek problemlerini dinlemelerinin davranış problemleriyle başa çıkabilmede etkili olacağı şeklinde cevap verdikleri belirlenmiştir. Araştırmada ulaşılan bu sonuç literatürde yer alan Kurt (2015), Tahiroğlu ve ark., (2009), Derman ve Başal (2013) ve Yüksek Usta (2014)'nın çalışmalarında ulaştıkları sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Okul öncesi dönemde çocukların sergiledikleri olumsuz davranışların, davranış bozukluğu olarak nitelendirilebilmesi için çocuğun gelişim dönemi, cinsiyeti ve davranışı gerçekleştirme periyotları göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kriterler göz önünde bulundurularak yapılan değerlendirme sonucunda problem davranış olarak nitelendirilen davranışların ortaya çıkmasında etkili olan unsurların belirlenmesi, bu davranışların ortadan kaldırılmasının en önemli basamağını oluşturmaktadır. Ebeveynler ve öğretmenler problem davranışın ortaya çıkmasına neden olan sebepleri belirleyemedikleri durumlarda bir uzman görüşüne başvurarak sürecin daha hızlı ve etkili bir şekilde ilerlemesini sağlayabilirler. Okul öncesi dönemi çocukların uyum ve davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında birçok unsur etkili olabilmektedir. Ebeveyn tutumları, bu problemlerin ortaya çıkmasında etkili rol

oyunayan temel unsurlardan birini oluşturmaktadır. Uyum ve davranış bozukluğuna sahip çocukların ebeveynlerinin durumu kabullenerek durumun nedenini araştırmaları, bu süreçte çocuğun öğretmeniyle işbirliği yapmaları ve uzman yardımı almaları problem davranışların ortadan kaldırılması sürecinin en önemli basamaklarından birini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarda ağlama, saldırganlık, inatçılık, kıskançlık, akran zorbalığı ve arkadaşlarının eşyalarını izinsiz alma gibi problem davranışlarla sıklıkla karşılaştıklarını; bu süreçte hoşgörülü olma, aile ile işbirliği yapma, uzman desteği alma, ödül ve ceza sistemleri kullanma gibi yöntemlerle çocukların problem davranışlarını ortadan kaldırmaya çalıştıklarını; problem davranışların ortaya çıkmasında en fazla etkili olan unsurun aile ve ebeveynlerin olduğunu; ailelerin çocukların durumu kabullenmemelerinin, çocuklarına yönelik tutarsız tavırlar sergilemelerinin, yüksek beklentilere sahip olmalarının ve okula yönelik olumsuz konuşmalarının problem davranışların ortaya çıkmasında etkili olduğunu ve problem davranışlarla başa çıkma sürecinde ailelerin çocuklarının durumunu kabullenerek öğretmenleriyle işbirliği yapmalarının, uzman yardımı almalarının ve çocuklarına ilgi göstererek onlarla zaman geçirmelerinin önemli olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurularak velilere, öğretmenlere ve araştırmacılara yönelik şu önerilerde bulunulmuştur:

Ailelere yönelik öneriler

1. Sosyal becerileri gelişmeyen çocuklar, duygu durumlarını ifade edemedikleri için saldırganlık, ağlama, huzursuzluk gibi birtakım problem davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu bağlamda ebeveynlerin, çocuklarının sosyal becerilerini geliştirebilecekleri ortamlar oluşturarak onların duygu durumlarını rahat bir şekilde ifade edebilmelerini sağlayabilirler.
2. Ebeveynlerin çocuklarını disipline edebilmek amacıyla baskıcı kurallar koyarak çocuklarına dayatmaları ve onların bu kurallara uymalarını beklemeleri,

çocuklarına yönelik tutarsız davranışlar sergilemeleri çocuğun disipline edilmesinin aksine problem davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocukların psikolojilerini ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak yaşam disiplini oluşturmalarının daha etkili sonuçlar verebileceği söylenebilir.

3. Aileler çocuklarının içerisinde buldukları gelişim döneminin özelliklerini araştırarak, bu dönemde ortaya çıkabilecek problem davranışların neler olduğunu ve bu durumda nasıl davranılması gerektiğine ilişkin uzman desteği almaları ya da araştırma yapmaları, söz konusu davranışların doğru ve etkili bir şekilde çözülmesinde etkili olabilir.
4. Ebeveynlerin kendi aralarındaki problemlerini çocuklarına yansıtmamaları ve olumsuz davranışlar sergilemekten kaçınmaları çocukların olumsuz davranışları rol model almasını engelleyebilir.
5. Duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilen çocuklar, çözemedikleri sorunlarını aileleriyle ve öğretmenleriyle paylaşabilmektedirler. Aksi halde çocuklar sorunlarını çözemeyerek bu problemleri ilerleyen gelişim dönemlerine aktarabilmekte ve problem davranışlarla kendini ifade edebilmeye çalışabilmektedirler. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarının duygu ve düşüncelerini paylaşmalarına izin vermeleri, çocuklarını dinlemeleri ve olumlu düşüncelerini ödüllendirmelerinin çocukların kendilerini ifade etmede istekli olmalarını sağlayacağı düşünülmektedir.
6. Ebeveynlerin sorumluluk alma, empati kurma, düzenli ve disiplinli yaşama becerilerine sahip olmalarının çocukların problem davranışlarıyla başa çıkma sürecinde etkili sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.

Öğretmenlere yönelik öneriler:

1. Öğretmenlerin uyum ve davranış bozukluklarına ve bu davranışların ortadan kaldırılmasına yönelik ebeveynleri bilgilendirmeleri ve ebeveynleri bu konuda uzman yardımı almaya yönlendirmeleri, problem davranışların erken belirlenmesinde ve çözülmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir.
2. Çocukların problemleri davranışlarının hoşgörülmesi ya da cezalandırılması davranışın şiddetinin artmasına neden olabilmektedir. Bu bağlamda öğretmenlerin sorunun çözümüne yönelik psikolojik ve pedagojik yöntemlerin aranması, problem davranışın ortadan kaldırılmasında daha etkili sonuçlar verebileceği düşünülmektedir.
3. Okul öncesi dönemi çocuklarda ortaya çıkabilecek uyum ve davranış bozuklukları ve bu problemlerle baş edebilmeye ilişkin okul öncesi öğretmenlerine yönelik hizmetiçi eğitim seminerleri düzenlenmesinin problem davranışları ortadan kaldırma sürecinde sonuca daha hızlı ulaşılmasında etkili olabileceği düşünülmektedir.
4. Okul öncesi öğretmenlerinin katılımının sağlanabileceği bir online platform oluşturularak problem davranışların ortadan kaldırılmasında kullanılan yöntemlerin paylaşılmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmacılara yönelik öneriler

1. Okul öncesi dönemi çocuklarda sıklıkla karşılaşılan uyum ve davranış bozukluklarının değerlendirilmesinde öğretmenlerle birlikte velilerin de görüşlerinin alınmasının daha farklı sonuçlar ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.
2. Araştırmada likert tipi ölçek kullanılarak örneklem sayısının artırılmasının farklı sonuçlar elde edilmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

3. Problem davranışların ortadan kaldırılmasında faydalı olabilecek bir yöntemin etkililik düzeyinin belirlenmesinin öğretmenlere ve ailelere yönelik yol gösterici bir çalışma olacağı düşünülmektedir.
4. Araştırma konusunun özellikle gözlem gibi tekniklerle de araştırılmasının farklı sonuçlar ortaya koyabileceği düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Ahmetoğlu, E. (2009) *Sosyal Gelişim*. Y. Fazlıoğlu (Ed). Erken ocukluk gelişimi ve eğitimi içinde, (s.39-61). Edirne: Krit Yayınları.
- Akçınar, B., Baydar, N. (2018). Erken ocuklukta anne davranışlarının dışsallaştırma davranış problemleri ile ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 66, 454-470.
- Akman, B., Baydemir, G., Akyol, T., Arslan, A.., Kkt, S.K. (2011). Okul ncesi ğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları sorun davranışlara ilişkin düşünceleri. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(2), 1715-1731.
- Aktaş zkafacı, A. (2012). *Annenin ocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ar-el niversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alisinanoğlu, F., Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul ncesi dönem çocuklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun İli rneği). *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 3(1), 93-110.
- Alisinanoğlu, F., Ulutaş, İ. (2000). Çocukların Kaygı Düzeyleri İle Annelerinin Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 128, 65-71.
- Altınköprü, T. (2015). *ocuk psikolojisi*. İstanbul: Hayat
- Andı, F.T., (2014). *Okul ncesi çocuklarda ğretmen tarafından ölçülen sosyal davranış denetimi, sosyal uyum ve sosyal yeterlilik düzeylerinin, ebeveyn ocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Anselmi, L., Piccinini, C. A., Barros, F. C., Lopes, R. S. (2004). Psychosocial determinants of behaviour problems in Brazilian preschool children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(4), 779-788.
- Arı, M., Bayhan, P. ve Artan, İ. (1995). Farklı ana-baba tutumlarının 4–11 yaş grubu çocuklarında görülen problem durumlarına etkisinin araştırılması, 10. YA-PA Okul öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, s. 23-38.
- Aslan, M. (2009). *5-6 yaş grubu çocuklarda bilişsel işlemler ile uyum ve davranış problemleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Avcıoğlu, H. (2005). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Kök Yayınları.
- Ay, H. (2017). *Okul öncesi dönemi çocuklarının saldırganlık davranışlarının anne ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Babaroğlu, A. (2011). *Çocuk psikolojisi ve ruh sağlığı*. Ankara: Vize.
- Bacanlı, H. (2017). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Bartan, M. (2010). *Kütahya örneğinde ebeveyn-çocuk ilişkisi envanterinin 60–72 aylık çocukların anne ve babalarına uyarlanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bartholomeu, D., Montiel, J. M., Fiamenghi Jr, G. A., Machado, A. A. (2016). Predictive power of parenting styles on children's social skills: A Brazilian sample. *Sage Open*, 6(2), 1-7.

Baş, Z. ve Şimay, H. (2013). *Okul öncesi kurumlarında karşılaşılan problem davranışlar ile öğretmenlerin baş etme yolları*. <http://www.egitirim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-31-40/sayi-38-nisan-2013/601-okul-oncesinde-problem-davranislar> adresinden 22/04/2020 tarihinde erişilmiştir.

Bayraktar, V. (2016). *Okul öncesi eğitimin tanımı ve önemi*. F. Alisinanoğlu & V. Bayraktar (Ed). Okul öncesi eğitime giriş içinde (s. 23-43). Ankara: Vize Yayınları.

Bertzlioğlu, O. (2019). *Enürezis tanısı olan çocuk ve ergenlerde eşlik eden psikiyatrik hastalıkların, anne babalarındaki psikiyatrik belirtilerin ve ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarının değerlendirilmesi*. (Tıpta Uzmanlık Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.

Bilgin, H. (2003). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Birdal, S., Doğangün, B. (2016). Enürezis tanısı alan çocuklarda davranışsal problemler. *Türk Pediatri Arşivi*, 51, 142-157.

Canbolat, N. A. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile ebeveynlerinin duygusal zeka düzeyleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Cheah, C.S., Leung, C.Y., Tahseen, M., Schultz, D. (2009). Authoritative parenting among immigrant Chinese mothers of preschoolers. *Journal of Family Psychology*, 23(3), 311-320.

- Creswell, J. W. (2017). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4nd ed.). United States: Pearson Education.
- Cruz S. H., Piccinini C.A., Matijasevich A. (2017). Behavior problems and overweight in preschool children in southern Brazil. *Jornal Brasileiro de Psiquiatria* 66(1), 29- 37.
- Cüceloğlu, D. (2003). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetintaş, S. (2015). *5 yaş çocuklarında görülen davranış problemleri ile annelerin çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi).. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, M. K. (2016). Okul öncesi eğitimin sorunlarına ilişkin öğretmen adayı algıları, *VIII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, Çanakkale, Türkiye, 5-7 Mayıs 2016, pp.1958-1974.
- Derman, M.T., Başal, H.A., (2013) Okul öncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2(1), 115-144,
- Dinç, B. (2002). *Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.

- Eminoğlu, B. (2007). *Dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erginoğlu, E.S. (2015). *Kardeş ilişkileri, anne-baba tutumları, davranış ve uyum problemlerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erkan, S. (2010). Deprem yaşayan ve yaşamayan okul öncesi çocukların davranışsal/duygusal sorunlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 55-66.
- Erler, Ö. (2011). *Ebeveyn kabul reddi ile 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gangal, M., Öztürk, Y. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında istenmeyen davranışlar ve başa çıkma yolları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 1100-1118.
- Geçtan, E. (1997). *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar*. (13. Baskı), İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Göv, P. (2009). *Enürezisi olan okul yaş dönemindeki çocuklarda endişe kaynakları ölçeğinin geliştirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

- Gözübüyük, N. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Gutman, L, Brown, J., Akerman, R., Obolenskaya, P. (2010) Change in wellbeing from childhood to adolescence: risk and resilience [Wider Benefits of Learning Research Report No. 34]. *Centre for Research on the Wider Benefits of Learning*, Institute of Education, University of London: London.
- Güder, S.Y., Alabay, E., Güner, E. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları davranış problemleri ve kullandıkları stratejiler. *Elementary Education Online*, 17(1), 414-430.
- Gülay, H. (2008). *5-6 yaş çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gültekin, M. (2006). *Okul öncesinde duygu ve davranış sorunları*. İstanbul: Nesil Yayıncılık.
- Gürsoy, F. (2002). Annesi Çalışan ve Çalışmayan Çocukların Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 6-7, 11-15.
- Güven, E. (2013). *Çocuğun davranış sorunları ile algıladığı anne baba çatışması arasındaki ilişkiler: duygu sosyalleştirmenin aracı rolü*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hortaçsu, N. (2012). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge
- Işıtan, S. (2010). *Normal gelişim gösteren ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanılı çocukların anlatı analizine dayalı dil becerilerinin karşılaştırılması olarak*

- incelenmesi*, (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İkiz, S., Samur, A. Ö. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 159-175.
- İnci, M. A. (2015). *Sosyal gelişim*. S. Seven (Ed.). Çocuk gelişimi içinde (s.22-34). Ankara: Vize Yayınları.
- Jung, E., Raikes, H. H., Chazan-Cohen, R. (2013). Maternal depressive symptoms and behavior problems in preschool children from low-income families: Comparison of reports from mothers and teachers. *Journal Of Child and Family Studies*, 22(6), 757-768.
- Kandır, A. (2000). Öğretmenlerin beş-altı yaş çocuklarında görülen davranış problemlerine ilişkin bilgi ve tutumları, *Gazi Üniv. Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 42-50.
- Kandır, A., Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.
- Kanlıkılıçer, P. (2005). *Okul öncesi davranış sorunları tarama ölçeği: geçerlilik güvenilirlik çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kargı, E., Erkan, S.(2004). Okul öncesi dönem çocuklarının sorun davranışlarının incelenmesi (Ankara İli Örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 135-144.
- Kasten, H. (2017). *4-6 yaş çocuk gelişimi & gelişim psikolojisinin temel esasları*. O. Emre, (Çev Ed.) Ankara: Anı Yayınları.

- Kılıç, S. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile ilgili okul yöneticilerinin algıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Kılıçaslan, A. (2001). *Aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne-baba yaklaşımının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıncı, N. (2016). *5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Kibar, B. (2008). *Büyükanneleriyle yetişen ve yetişmeyen 5-6 yaş çocuklarının sosyoduygusal gelişim düzeyleri, davranış sorunları ile aile işlevlerinin değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kirk, J., Miller, M.L. (1986). *Reliability and Validity in Qualitative Research*. Little Blue Book.
- Kirschner, S., Tomasello, M. (2010). Joint music making promotes prosocial behavior in 4-year-old children. *Evolution and Human Behavior*, 31, 354–364.
- Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyalduygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kovacs, S. M. (2010). *The role of mother-child relationship quality in the link between maternal psychological control and internalized maladjustment in early adolescence*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Maryland
- Kožárová J. & Podhájecká M. (2017). University of prešov in prešov analysis of behavior problems in preschool children illustrated in 2 case studies, *Pedagogika Przedzkolna i Wczesnoszkolna*, 5, 7-13.
- Köksal, B. (2016). *Özel bir okulda okuyan 2-6 yaş arasındaki çocukların saldırganlık düzeyleri ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köyceğiz, M. (2018). *Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin iletişim becerileri ve çatışma eğilimleri ile çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Farklı gelişen çocuklar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kurt, F.K. (2015). *Anasınıfına devam eden 60-72 aylık çocukların duygusal beceri düzeylerinin ve problem davranışlarının incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kuyucu, Y. (2012). *Duyguları anlama becerileri farklı düzeydeki çocukların (60-72 ay) akranlarına karşı gösterdikleri duygusal ve davranışsal tepkilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Lavoie, R. D. (2002). The teacher's role in developing social skills. <http://www.ldonline.org/article/6170/> adresinde 19/04/2020 tarihinde erişilmiştir.

- Logue, M. E. (2007). Early childhood learning standarts: tools for promoting social and academic success in kindergarden. *Children & School*, 29(1), 35-43.
- Mcgillicuddy-De Lisi, A.V., Ann, Y. (1993). Sibling interactions and childrens communicative competency. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 14, 365-383.
- Miles, M.B., Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Miller, L.S., Koplewicz, H.S. & Klein, R.G. (1997). Teacher Rating of Hyperactivity, Inattention and Conduct Problems in Preschoolers. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 25(2), 113-119.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2014). *Oyun Etkinliği I*, Ankara.
- Mistry, K.B., Minkovitz, S.C., Strobino, M.B., Borzekomski, G.L. (2007). Children's Television Exposure And Behavioral And Social Outcomes at 5,5 Years: Does Timing Of Exposure Matter? *Pediatrics*, 762-769.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Nicholson, B. C., Fox, R. A., Johnson, S. D. (2005). Parenting young children with challenging behaviour. *Infant and Child Development*, 14(4), 425-428.
- O'Connor, E. E. & McCartney, K. (2007). Examining teacher- child relationships and achievement as part of an ecological model of development. *American Educational Research Journal*, 44(2), 340 –369.

- Orçan, M. (2008). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. M. Engin Deniz (Ed.), Sosyal gelişim içinde (s. 134-188). Ankara: Maya Yayınları.
- Özbey, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Aile ve Toplum*, 11(6), 9-18.
- Özbey, S., Alisinanoğlu, F. (2010). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60–72 aylık çocukların problem davranışlarının öğretmenin bazı özelliklerine göre incelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), 2135-2149.
- Özdemir, S. (2014). *Okul öncesi çocuklarda görülen saldırgan davranışların incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özdoğan, B. (2009). *Çocuk ve Oyun: Çocuğa Oyunla Yardım*. Ankara: Anı Yayınları.
- Özdoğan, B., (1982). Dokuz Yaş Çocuklarında Davranış Bozukluklarının Çevresel Nedenleri. *Psikoloji Dergisi*, 14(15), 39-44.
- Parsak, B. (2015). *Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkide çocukların empati ve sosyal beceri düzeylerinin rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (çev. ed). Ankara: Pegem A.
- Pekdoğan, S. (2011). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş-altıyaş çocuklardaki sosyal becerilerin bazı özellikler açısından incelenmesi (Elazığ ili örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Pembecioğlu, N. (2006). *İletişim ve çocuk*. Ankara: Ebabil.

- Poyraz, H. (2003). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Querido, J., Warner, T., Eyberg, S. (2002). Parenting styles and child behavior in African American families of preschool children. *Journal of Clinical Child Psychology*, 31(2), 272-277.
- Ramazan, O., Ünsal, Ö. (2012). A study on the relationship between the social-emotional adaptation and behavioral problems of 60-72 month old preschoolers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 5828-5832.
- Rinaldi, C.M., Howe, N. (2012). Mothers' and fathers' parenting styles and associations with toddlers' externalizing, internalizing, and adaptive behaviors. *Early Childhood Research Quarterly*, 27, 266-273.
- Rizzo, C. M. (2013). *Preschool behavior problems: antecedent factors of family structure, family change, and parenting behaviors*. (Doctoral Dissertation). Colorado State University. USA.
- Sak, R., Şahin Sak, İ.T., Atli, S. Şahin, B.K. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991.
- Samarakkody, D., Fernando, D., McClure, R., Perera, H., De Silva, H. (2012). Prevalence of externalizing behavior problems in Sri Lankan preschool children: birth, childhood, and sociodemographic risk factors. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 47(5), 757-762.
- Saygı, D. (2011). *Ebeveyn – çocuk ilişkisi ölçeğinin türkçe 'ye uyarlanması ve anne – çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (İstanbul Örnelemi)*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

- Sayın, U. (2014). *48-72 aylık çocuklardaki saldırganlık davranışlarına müdahale yöntemi olarak ebeveyn eğitim programı geliştirilmesi ve etkililiğinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Seki, T. (2014). *Ergenlerin sosyal görünüş kaygıları ve öznel iyi oluşlarının sahip oldukları değerler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Sezer, Ö. (2006). *Okul öncesi dönemde bulunan çocuklarda sık rastlanan uyum ve davranış bozuklukları ve bu bozukluklara ilişkin öğretmenlerin görüşleri*, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi 1. Uluslararası Okul öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı, III. Cilt, s. 280-293, İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Sirkeci, B. (2017). *Okul öncesi çocuklarının anksiyete belirtileri ile anne baba tutumu arasındaki ilişki*, (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şanlı, D. (2007). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk davranışları değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tabak, N. (2007). *İlköğretim 1. Kademedeki Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne-Baba Tutumları*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.

Tahiroğlu, A. Y., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G., Uzel, M. (2009). Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(2), 67-81.

Tarhan, N. (2013). *Mutluluk psikolojisi*. Ankara: Timaş Yayınları.

Tarkoçin, S. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocukları ile iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tatlı, S., Pirpir, D.A (2015). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 31, 429-441.

Tezel-Şahin, F. (2003). *Çocuğun gelişimi ve eğitiminde babanın rolü*. M. Sevinç (Ed.), Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar.(s.459-463). İstanbul: Morpa Yayınları.

Tilbe, E. (2015). *Okul öncesi çocuklarında davranış düzenleme becerisi ve ebeveyn tutumu ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Trawick-Smith, J. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim: Çok kültürlü bir bakış açısı*. B. Akman, (Ed). Ankara: Nobel.

Tuzcuoğlu, N., Tuzcuoğlu, S. (2005). *Okulda insan ilişkileri*. A. Oktay (Ed.), Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi içinde. İstanbul: Kriter Yayınları.

Tümkiye, S., Aybek, B., Çelik, M. (2010). Yoksul ailelerden gelen ergenlerde psikososyal bir olgu olarak umutsuzluk ve boyun eğici davranışların incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 970-984.

Türkçe Sözlük, (2020). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.588dc0194ac633.19289693.

Ünsal, F.Ö. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yağmurlu, B. (2015). *Çocuklukta sosyal gelişim*. Z. Cemalcılar (Ed). Psikolojiye giriş içinde (s. 136-160). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Yağmurlu, B., Sanson, A. (2009). Parenting and temperament as predictors of prosocial behavior in Australian and Turkish Australian children. *Australian Journal of Psychology*, 61(2), 77-88.

Yaşar Ekici, F. (2013). *Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlar açısından karşılaştırılması*. (Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yavuzer, H. (2011). *Çocuğu anlamak ve tanımak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, E., Erci, B. (2011). Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 6-11.

Yolcu, S., Işıkoğlu, E.N., Tetik, G . (2017). Ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönemdeki çocukların mizaç özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 226-239.

Yörükoğlu, A. (2011). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayıncılık.

Yumuş, M. (2013). *Okul öncesi eğitimcilerin 36 - 72 ay aralığındaki çocukların davranış problemleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi ve başa çıkma stratejilerinin belirlenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yurtbay T., Görker I. (2004). Çocukluk masturbasyonu olgularının duygusal ve davranış sorunları ile annelerinin tutumu ve ruhsal belirtileri arasındaki ilişki, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 11(2), 65-74.

Yüksek Usta, S. (2014). *Okul öncesi dönem çocuklarda davranış problemlerinin anne-çocuk ve öğretmen çocuk ilişkileri açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ekler

Ek-1: Uygulama İzin Formu

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 79137285-605.01-E.19461382
Konu : Araştırma İzni

09.10.2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :a) MEB'e Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri 2012/13 sayılı Genelgesi.

b)Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 03/10/2019 tarih ve E.1900143364 sayılı yazısı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Özge AKGÜL'ün, "Okul Öncesi Dönemi Çocuklarda Uyum ve Davranış Problemleriyle Başa Çıkma Ailenin Rolünün Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tez anket çalışmasına veri oluşturmak amacıyla yapacağı anket çalışmasını Müdürlüğümüze bağlı il genelinde bulunan tüm anaokullarında ve Atatürk İlkokulunda görev yapmakta olan öğretmenlere yönelik anket ve uygulama izin isteği, ilgi (b) yazı ile bildirilmiştir.

Konu ile ilgili olarak Müdürlüğümüz Ar-Ge Biriminde MEB'e bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi'ne bağlı olarak oluşturulmuş olan Bilimsel Araştırma İzni Değerlendirme Komisyonu 09/10/2019 tarihinde Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesi Ar-Ge Biriminde toplanarak başvuru hakkında gerekli incelemeyi yapmıştır. Söz konusu anket çalışmasının Müdürlüğümüze bağlı il genelinde bulunan tüm anaokullarında ve Atatürk İlkokulunda görev yapmakta olan öğretmenlere yönelik gönüllülük esasına dayalı olarak, okul idaresinde izni doğrultusunda, çalışmaların eğitim öğretimi aksatmayacak şekilde 14 Ekim - 08 Kasım 2019 tarihleri arasında uygulamaya dahil edilen konularla sınırlı kalma şartıyla, yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Cemil ÇİFTÇİ
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
09.10.2019
Feyzi GÜRTÜRK
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

İznenin Elektronik İnzatı
Aşılma Ayarları
09 Ekim 2019
Mustafa GÜNGÖR
V.H.K.I.

Akpınar Mah.Kolordu Cad.No:5 23100 ELAZIĞ
Elektronik Ağ: <http://elazig.meb.gov.tr>
e-posta: elazigmen@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.AKARSLU V.H.K.I.
Tel : (0 424) 238 50 24
Faks : (0 424) 233 36 70

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sorgu.meb.gov.tr> adresinden bc7e-165b-39ab-ab5f-3527 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-2: Öğretmen Görüş Formu

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMİ ÇOCUKLARDA UYUM VE DAVRANIŞ
PROBLEMLERİYLE BAŞA ÇIKMADA AİLENİN ROLÜNE YÖNELİK
ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU**

Değerli meslektaşım,

Bu çalışma hazırlamakta olduğum “Okul Öncesi Dönemi Çocuklarda Uyum ve Davranış Problemleriyle Başa Çıkmada Ailenin Rolünün Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezine yönelik veri toplamak için yapılmaktadır.

İsim-soy isim yazmanıza gerek yoktur. Samimi cevaplar vermeniz çalışma için önemlidir.

Saygılarımla...

Özge AKGÜL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Öğretmen Kişisel Bilgi;

Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

Yaşınız:

Öğrenim Düzeyiniz: () Ön Lisans () Lisans () Lisansüstü

Mezun Olduğunuz Okul Türü:

- () Kız Meslek Lisesi (Çocuk Gelişimi Bölümü)
 () Meslek Yüksek Okulu (Çocuk Gelişimi Bölümü)
 () Lisans (Okul Öncesi Öğretmenliği)
 () Lisans (Çocuk Gelişimi/Çocuk Gelişimi ve Eğitimi/Çocuk Gelişimi Öğretmenliği)
 () Diğer (Belirtiniz):.....

Görev Yapmakta Olduğunuz Kurum:

- () Resmi Bağımsız Anaokulu
 () Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Özel Bağımsız Anaokulu
 () Resmi İlkokula Bağlı Anasınıfı
 () Özel İlkokula Bağlı Anasınıfı

Mesleki deneyiminiz:

- () 0-1 yıl arası () 2-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16-20 yıl

GÖRÜŞME SORULARI

1. Öğrencilerinizde en çok karşılaştığınız uyum ve davranış problemleri nelerdir?
2. En çok karşılaştığınız uyum ve davranış problemleri ile nasıl başa çıkıyorsunuz?
3. Çocuklarda uyum ve davranış probleminin oluşmasında ailenin rolü nedir?
4. Çocuktaki uyum ve davranış problemiyle başa çıkmada ailenin rolü nedir?
5. Uyum ve davranış probleminin ortaya çıkması durumunda ailenin çocuğa karşı tutumu ne olmaktadır?
6. Çözümü yapılan uyum ve davranış problemlerinin yeniden çocukta oluşmaması için aileler ne gibi önlemler almaktadır?
7. Ebeveynler uyum ve davranış problemleri ile başa çıkabilmek için ne gibi yollar izlemelidir?